

This is the **published version** of the bachelor thesis:

Lizana López, Olga; Sala-Sanahuja, Joaquim, dir. Traduir Proust : anàlisi comparada de diverses versions. 2017. (1202 Grau en Traducció i Interpretació)

This version is available at <https://ddd.uab.cat/record/189504>

under the terms of the **COPYRIGHT** license

FACULTAT DE TRADUCCIÓ I D'INTERPRETACIÓ

GRAU DE TRADUCCIÓ I D'INTERPRETACIÓ

TREBALL DE FI DE GRAU

Curs 2016-2017

Traduir Proust: anàlisi comparada de diverses versions

Olga Lizana López

1358458

TUTOR

JOAQUIM SALA SANAHUJA

Barcelona, 05/06/2017

Dades del TFG

Títol:

Traduir Proust: anàlisi comparada de diverses versions

Traducir Proust: análisis comparado de diversas versiones

Traduire Proust: analyse comparative des versions différentes

Autor/a: Olga Lizana López

Tutor: Joaquim Sala Sanahuja

Centre: Facultat de Traducció i Interpretació de la UAB

Estudis: Traducció i Interpretació

Curs acadèmic: 4t curs

Paraules clau

Marcel Proust, A la recerca del temps perdut, Salinas, Vidal Alcover, Pinto, Manzano, Traduccions, Espanyol, Català, Francès, Castellà, Comparació, Anàlisi contrastiva, comparativa.

Resum del TFG

Anàlisi comparada de diferents segments entre l'obra de Marcel Proust i traduccions al català i a l'espanyol.

Avís legal

© Nom i cognoms de l'estudiant, lloc, any. Tots els drets reservats.

Cap contingut d'aquest treball pot ésser objecte de reproducció, comunicació pública, difusió i/o transformació, de forma parcial o total, sense el permís o l'autorització del seu autor/de la seva autora.

Aviso legal

© Nombre y apellidos del estudiante, lugar, año. Todos los derechos reservados.

Ningún contenido de este trabajo puede ser objeto de reproducción, comunicación pública, difusión y/o transformación, de forma parcial o total, sin el permiso o la autorización de su autor/a.

Legal notice

© Student's name and surname(s), place, year. All rights reserved.

None of the content of this academic work may be reproduced, distributed, broadcast and/or transformed, either in whole or in part, without the express permission or authorization of the author.

Agraïments

Abans que comencin a immerngir-se en el cos del present projecte, m'agradaria donar les gràcies als meus pares, per tota la il·lusió i ànims quan jo no veia el final d'aquest treball.

Les gràcies a aquella noia de l'Abacus de Figueres a qui per Nadal vaig marejar tant quan intentava trobar els llibres que necessitava per poder realitzar el projecte, i les gràcies per haver-me aconseguit el llibre de Jaume Vidal Alcover, tot i no ser de l'Abacus.

Les gràcies a la Clara, Sandra i Cape per posar interès en aquest treball i donar-me consells i explicar-me com es creava l'índex.

I les gràcies al meu tutor, Joaquim Sala per marejar-lo tant i per trobar temps per tutories tot i la distància i la impossibilitat, per proporcionar-me materials i guiar el meu projecte, i sobretot per no perdre la paciència pels correus.

Espero que disfrutin de la lectura.

Índex

1. Introducció: marc històric i general.....	6
2. Objectius del projecte.....	8
3. Sobre Marcel Proust: “À la recherche du temps perdu”	9
3.1 Marcel Proust: un geni perdut dins el temps.....	9
3.2. Obra i influències.....	12
3.3. La gran novel·la: la magdalena i el té	14
4. Sobre els traductors: vida, obra, estil i influències	17
4.1. Pedro Salinas: el poeta de l’amor	17
4.1.1 Obra i influències.....	19
4.2. Carlos Manzano: fotògraf i escriptor	21
4.2.1. Obra i influències.....	21
4.3. Josep Maria Pinto: el traductor a internet	22
4.4. Jaume Vidal Alcover: intel·lectual inquiet.....	23
4.4.1 Obra i influències.....	24
5. Historial de les traduccions	27
5.1. Traduccions a l’espanyol	27
Pedro Salinas	27
Carlos Manzano.....	30
Altres traductors a l’espanyol	31
5.2. Traduccions al català	33
Josep Maria Pinto	33
Jaume Vidal Alcover	33
Altres traductors al català	33
6. Recepció de les traduccions	35
6.1 Traducció de Pedro Salinas	35
Traducció de Carlos Manzano	37
6.2 Traducció de Josep Maria Pinto	39
6.3. Traducció de Jaume Vidal Alcover.....	41
6.4. Altres traduccions	43
7. Apartats treballats	44
8. Notes preliminars a l’anàlisi contrastiu: anàlisi literari.....	46
8.1. Pedro Salinas	46
8.2. Carlos Manzano.....	48

8.3. Josep Maria Pinto	49
8.4. Jaume Vidal Alcover	50
9. Anàlisi comparativa	51
9.1 Analitzant Proust.....	51
9.2. Analitzant les obres en espanyol.....	52
9.2.1. Pedro Salinas	52
9.2.2. Carlos Manzano.....	53
9.3. Analitzant les obres en català	54
9.3.1. Josep Maria Pinto	54
9.3.2. Jaume Vidal Alcover	55
9.4. Anàlisi comparativa entre les obres traduïdes a l'espanyol.....	56
9.5. Anàlisi comparativa entre les obres traduïdes al català	57
10. Conclusions.....	58
11. Bibliografia	60

1. Introducció: marc històric i general

Són moltes les traduccions d'aquella gran novel·la de l'escriptor francès Marcel Proust que han arribat fins els nostres dies. Són molts els universos que podem experimentar no només gràcies al novel·lista, sinó també gràcies al traductor.

Les circumstàncies de Proust s'emmarquen dins un context de bonança i de calma per a l'escriptor: resideix des del seu naixement i fins a la seva mort a París; els estius va a estiuar amb la seva família a Cabourg (un petit poblet de la Baixa Normandia francesa que dins de *À la recherche du temps perdu* amareix amb el nom per Balbec), i que considera el paradís terrenal. Històricament, però, França estava lluitant a la guerra francoprussiana, que només va durar un any.

Es el començament de la Belle Époque, una etapa de canvi social i progrés en tots els àmbits que duraria des del naixement (1871) de Proust fins a l'inici de la Primera Guerra Mundial. L'Europa central es va veure envoltada d'una etapa de positivisme que es deixava entreveure als cafès i bulevards de les capitals i grans ciutats. Els països de l'Europa central van aconseguir benestar tant econòmic com social i tecnològic gràcies a un període de pau que afavoria el progrés i el desenvolupament producte de la segona Revolució Industrial. Es va caure, però, en la fal·làcia que trencaria la Primera Guerra Mundial.

França era una nació on encara la jerarquia i el classisme social estava molt present però va prendre una noció d'unitat i nació. Tot i que París s'estava convertint en una ciutat moderna i urbanitzada, els problemes a França encara eren visibles: problemes estructurals, demogràfics i de transformació dins el sector agrari.

I és que els conflictes internacionals van portar a la Primera Guerra Mundial, o Gran Guerra, com es coneixia en aquell moment. De fet, havent fet el servei militar, Marcel Proust volia anar al front, però per una salut pèssima li ho van impedir. També cal tenir en compte que el fet d'estar en guerra va fer que la publicació dels seus volums es veies ajornada fins el final d'aquesta.

A part de l'època de bonança que travessava Europa abans de la Segona Guerra Mundial, en el context literari i artístic del moment predominava l'impressionisme. De

fet, Proust mateix té trets impressionistes a la seva obra, utilitzant el seu tema recurrent del temps com a arma per crear sensacions. Autor impressionista francès d'aquest període és per exemple el músic Debussy.

Quant als traductors que es treballen en aquest projecte, dos d'ells, Pedro Salinas i Jaume Vidal Alcover, van viure els horrors i les atrocitats de la Guerra Civil espanyola. Pedro Salinas, catedràtic i poeta exiliat, veu dificultats per tornar al seu país i de fet no hi torna. Vidal Alcover esdevé tatxat per la censura en el règim franquista, al igual que Salinas.

Manzano, viu la relativa tranquil·litat de l'últim quart del segle XX i part del present, presenciant tots els canvis tant tecnològics com socials, guerres inacabades i nous moviments que s'han succeït i Josep Maria Pinto, contemporani i encara viu, treballa per traduir el geni francès al català.

"Longtemps, je me suis couché de bonne heure"

És la frase inicial de la novel·la proustiana (*Du côté de Chez Swann*, Marcel Proust 1913) a la que s'han hagut d'enfrontar tots els traductors que es treballen al present projecte. És una oració que marca el caràcter de la tant peculiar escriptura de Proust, tot i ésser una frase curta i poc enrevessada, però que presenta la típica coma proustiana. Per aquesta primera oració moltes traduccions han estat crítiques o aclamades; és considerada la carta de presentació de part de la obra de Marcel Proust.

2. Objectius del projecte

En aquest treball de fi de grau s'analitza l'obra mestra de Marcel Proust: *À la recherche du temps perdu*. Es treballa l'anàlisi de la obra en tant que s'observarà l'estil de l'escriptor i s'analitza literàriament, tant el seu text com el dels traductors. També es parlarà atenció a altres aspectes: la sintaxi, la morfologia, la gramàtica i tot el que tingui a veure amb la llengua.

En l'anàlisi literària s'observa l'estil i la semàntica i per l'anàlisi contrastiva es tenen en compte, gràcies al programa Tropes, el nombre de verbs, els adjectius, els pronoms i adverbis per poder comparar els textos entre si, tant l'original com els textos finals en espanyol i català.

Tot seguit, s'analitzaran les circumstàncies dels traductors seleccionats, les seves vides i obres. I per últim, es realitzarà una anàlisi contrastiva entre les obres seleccionades per extreure la naturalesa de les traduccions i poder observar quina s'apropa més al francès, quina s'allunya més, en definitiva, quina està més influenciada pel francès i quina no; treballar-les a fons per veure com, segons els traductors, com ens poden fer sentir i interpretar una obra d'una forma o d'una altra.

3. Sobre Marcel Proust: “À la recherche du temps perdu”

Aquest apartat és dedicat a treballar l'autor dels volums que ocupen l'espai d'aquest projecte. S'explica, per una part, la seva biografia i seguidament s'analitza la seva producció literària, estils i circumstàncies. Es fa un comentari sobre aspectes generals de *À la recherche du temps perdu* i especialment del primer volum d'aquesta col·lecció.

3.1 Marcel Proust: un geni perdut dins el temps

Durant molt temps va existir un home que va fer de la seva vocació la crònica del temps i la memòria, un personatge que va saber furgar en les seves inquietuds i preocupacions més ocultes i buscar el significat de la seva existència. Un home que en el seu espai va començar a crear, ara fa un segle, una novel·la de referència dins la literatura universal. Marcel Proust, el caçador del temps.

Va ser el 1871, a un barri de la capital francesa, Auteuil que va néixer l'home que posseiria una ment prou audaç per desdoblar el temps i els records i passejar-hi de la mà. De nom Valentin Louis Georges Eugène Marcel Proust, fill d'Adrien Proust i Jeanne Clemence Weil, visqué envoltat de comoditats i plaers. El seu pare era metge epidemiòleg, professor d'universitat a París i conseller del govern; la mare de Proust, d'origen jueu, és qui apropà Marcel a la literatura i en definitiva, a la seva passió. El pare de Weil era agent de canvi i borsa. Entre pare i mare van poder reunir una fortuna molt considerable, que va permetre tant a la família com al seus dos fills, el major sent Marcel, de viure sense haver de treballar i en el cas de Marcel, dedicar-se enterament a l'escriptura.

La infantesa de Marcel Proust transcorre entre Paris, amb la seva família, i a Illiers, el poble del pare (al sud de París), que ell consideraria més tard el Paradís. Marcel va desenvolupar un gran afecte pel seu pare i sobre tot per la seva mare, qui el protegiria fins a un punt malaltís. El fill gran del matrimoni mai no havia gaudit de salut i quan tenia nou anys d'edat va desenvolupar una asma que el duria a la mort. Aquesta malaltia fins i tot el va privar d'assistir amb regularitat a l'escola.

El 1882, emperò, va començar els estudis secundaris al Liceu Condorcet de París, on destaca en llengua i literatura. Allà assaboreix autors de la talla de Víctor Hugo i Alfred

Musset. S'interessa també per la filosofia i destaca en els escrits que compon, ja a l'edat d'onze anys, llargs i enrevessats. És col·laborador de les revistes literàries del Liceu i al final dels seus anys d'aquesta formació comença ja a escriure seriosament. D'adolescent freqüenta els salons aristocràtics de París a més d'endinsar-se als cercles literaris de la ciutat. D'aquesta manera és que es guanya la seva fama d'*snob*. Per a uns, aquesta època de l'escriptor francès va ser la de dandi, intel·ligent i agradable, que forjava amistats, per d'altres, creava mala impressió. Va ser també en aquesta època que va tenir la seva primera relació homosexual.

El 1889 Marcel Proust abandona momentàniament l'alta societat francesa i ingressa al servei militar. Acaba el servei un any més tard i ja amb una salut minvada. És quan coneix diversos amics a més de la seva companya Jeanne Pouquet, en qui s'inspiraria per crear posteriorment personatges de l'obra mestra. En tornar a freqüentar els salons, coneix Alexandre Dumas i al filòsof Victor Brochard, i després comença per desig del seu pare, a estudiar la carrera de Dret (ja que el seu germà sí s'havia decantat per la medicina).

Quan es va haver llicenciat en Dret, Proust va començar Lletres, havent convençut el seu pare que no servia per a exercir la professió d'advocat. Completaria la llicenciatura el 1895. Però tampoc no es va dedicar, en acabar els estudis, a escriure, sinó que continuava freqüentant els cercles literaris i salons a costa de la fortuna familiar, encara que ja comenci a publicar alguna cosa.

Coneix, el 1893, Robert de Montesquiou, poeta que seria gran influència per a ell i la seva obra posterior. Montesquiou l'introdueix dins l'ambient aristocràtic de l'alta societat i dels salons que comença a freqüentar, Proust extreu el material que serviria per confeccionar la seva obra mestra.

És en aquesta època que Proust coneix John Ruskin i la seva obra, obra que l'influenciaria per sempre. El primer tast que Marcel va experimentar d'aquest autor va ser precisament en anglès, ja que Ruskin va prohibir que es traduís la seva obra de l'anglès mentre encara fos viu. I el 1900, amb la mort de Ruskin, Proust va començar a traduir-lo. Viatja a Venècia amb la seva mare en busca d'informació i comença a escriure els primers articles sobre l'home que està traduint. En un dels set volums de *A la recerca...* Proust narra aquesta època de la seva vida.

Marcel, però, no tenia gaire coneixements de l'anglès i va haver de traduir, amb l'ajut de la seva mare, Ruskin. Conclou les traduccions que no tenen gaire èxit el 1906. El mateix any mor la mare de Proust. Aquest va ser un cop terrible per a ell, que d'ençà d'aleshores es tornà trist i solitari i s'aïllà a Versalles, prop d'una amiga de la difunta mare. Ja està, però, endinsat al món de les lletres: ja havia començat a crear obres que serien un tipus d'assaig per *A la recerca del temps perdut* i que serien publicades pòstumament. Escriu també poemes i relats i fins i tot sosté algun petit enfrontament amb crítics de la seva obra.

Després de la mort no només de la seva mare, sinó també del seu pare, la salut de Marcel Proust es deteriora a causa de l'asma i la depressió que patia. Es va tancar a l'habitació durant quinze anys per escriure la seva obra mestra, que començaria el 1907, despreocupat gràcies a l'assistència de la seva minyona i governanta. Tot i això, amb l'esclat de la Primera Guerra Mundial, Proust va sentir la necessitat de sortir al camp de batalla, però el van fer enrere per la seva salut pèssima i es dedica a treballar des de casa i freqüentar l'hotel Ritz, on coneixeria tant a nous amants com a nous escriptors emergents.

Acabada la guerra i publicat el tercer volum de la col·lecció, Proust pateix de pneumònia i mor el 1922, sense veure publicada tota la seva obra principal, que es finalitzaria el 1927. També es publiquen pòstumament altres obres i la seva correspondència.

3.2. Obra i influències

L'obra de Marcel Proust és extensa en sí pels volums que ens ocupen, perquè també va produir poesia, assaig i novel·la. Al marge de *A la recerca del temps perdut*, Marcel Proust va escriure més aviat poc, ja que gran part de la seva vida es va dedicar a la vida mundanal i social. És arran de conèixer Montesquiou i Ruskin que comença a produir obres i traduccions més elaborades, però ja tenia la fama d'*snob*. Tot i haver cursat dues llicenciatures i sentir vocació per les lletres, durant la última etapa de la seva vida que es dedica completament a la literatura i a produir la seva obra mestra. Només quatre volums va veure Proust publicats en vida, en tant que els altres tres volums són pòstums, igual que molta de la seva bibliografia, incloent l'extensa correspondència que mantenia amb familiars i amics.

És ja a la seva adolescència més primerenca que Proust comença a escriure: es fa col·laborador amb la revista del Liceu Condorcet on estudiava. Més tard, al 1892 i amb els seus amics, fundaria una petita revista anomenada *Le Banquet*, de la que Proust seria assidu col·laborador i escriptor. I és en aquesta època que es guanya mala fama dins la societat, d'*snob* i pedant; seria aquest un dels prejudicis que farien que André Gide no publicés anys més tard el primer volum de *A la recerca del temps perdut*. Marcel acabaria, amb els seus ingressos, editant-la a amb Gallimard.

El 1896 apareix el seu primer llibre: *Les plaisirs et les jours*, llibre de narracions breus que publicat a compte d'autor i que inclou poemes i reflexions personals. Aquest llibre té influència decadentista a més d'estar influenciat també per Hesíode i a Alexandre Dumas. Aquest llibre va ser il·lustrat per Madeleine Lemaire i prologat per Anatole France, i va merèixer una crítica molt dura de Jean Lorrain. El problema va arribar a tal extrem que Proust va arribar a desafiar-lo en un duel en el que cap dels dos va morir.

Seguidament coneix Robert de Montesquiou, poeta simbolista francès, marxant d'art i dandi. Comença, arran de la influència de Montesquiou a escriure el que sembla de moment, un exercici d'estil per preparar *À la recherche du temps perdu*, *Jean Santeuil*. Proust comença aquesta novel·la es situa a l'any 1895, però no es veuria publicada fins el 1952.

Després de la mort de John Ruskin el 1900, Proust comença amb ajuda de la seva mare un treball de traducció de les obres de l'escriptor anglès que amb tot el seu pesar no van tenir la acceptació ni rebuda esperades a la societat francesa.

Seguidament, s'embarca després de la mort dels seus pares, en una època obscura que dedica només a escriure i a viure de la fortuna familiar. Quinze anys són els que romandrà tancat a la seva habitació insonoritzada amb suro reflexionant sobre la importància dels petons de la seva difunta mare, sobre la fugacitat del temps i els records. Comença a escriure la gran novel·la el 1907 i alterna el seu treball colossal amb altres projectes, "com les cròniques de la vida social parisenca que publicava al diari Le Figaro, recollides en volum l'any 1912."

A part d'aquesta extensa obra narrativa que conforma *A la recerca del temps perdut*, escriu també les traduccions de Ruskin, articles i assajos per revistes i diverses obres que com *Jean Santeuil* es publicarien pòstumament: *Contre Saint-Beuve*, *Chardin et Rembrandt*, *Le Mensual Retrouvé* i l'extensa correspondència de l'autor.

3.3. La gran novel·la: la magdalena i el té

Una obra de més de tres mil pàgines escrites i impulsades per les circumstàncies d'una vida alhora còmoda però desordenada i desgraciada, *À la recherche du temps perdu* va ser escrita entre 1907 i 1912 però publicada entre 1913 i 1927, tres dels volums pòstumament. Proust utilitza aquesta novel·la per ficar-se ell mateix dins el personatge. De fet, molts crítics opinen que és una novel·la autobiogràfica, tot i que el mateix autor ho desmenteix quan explica què és per ell Swann al diari francès *Le Temps*, un dotze de novembre de 1913:

“En aquest primer volum, el narrador, que parla en primera persona (i no sóc jo), recorda de sobte anys, jardins, éssers oblidats en el sabor d'un xarrup de té havent sucat un trosset de magdalena. Sens dubte, ho recordava tot, tot i que sense color, sense encant. ”.

La trama argumental de la novel·la es centra en les vivències del narrador, un jove hipersensible del segle XX que desitja ser escriptor. El món de l'aristocràcia i el luxe però, l'aparten del seu objectiu principal, en tant que també ho fa la guerra i la malaltia i l'amor. Al mateix temps el personatge principal també s'adona de la vanalitat de les temptacions mundanals que l'aparten de la seva carrera.

Al primer volum, *Du côté de chez Swann*, que és el que ens ocupa, comença reflexionant sobre la relativitat del temps, l'hora d'anar a dormir i el temps en el món, l'efímer d'aquest temps però a l'hora l'etern. És en aquesta primera part que es troba el fragment de la magdalena sucada en té, que aboca al narrador a recordar tot un seguit de sensacions, sabors i records sense olor ni sabor ni esplendor, record induït involuntàriament per la memòria involuntària, memòria que reacciona a una escena similar a la ja viscuda. Cal dir que no és una autobiografia, però en sí, el llibre posseeix molts aspectes autobiogràfics.

Al primer volum, Proust ens introdueix a un univers de reflexions i rememoracions, a més de la història d'amor entre Swann i Odette, una història plena de gelosia. A través del seu personatge Swann i del narrador, Proust ens introdueix a les diferents classes socials de França, sobre tot l'aristocràcia. Desplega la seva descripció amb un llenguatge acurat però a l'hora cargolat, llarg i ple de reflexions sobre el temps i

els records, adaptant emperò, el registre específic a cadascun dels més de cinquanta personatges que crea dins aquests volums. Narra també els records de la infantesa del narrador i ens transporta a Balbec, l'imaginari de Cabourg, a més de Combray, creat a partir de Illiers, poblet de pagès situat a Normandia i freqüentat per l'alta societat.

S'ha dit de l'estil de la novel·la que tant els volums sencers com el seu autor són impressionistes, ja que Marcel Proust col·loca la seva prosa estilitzada, estilista, dilatada al servei de la creació d'una impressió mental en el temps. També exposa el nou i el vell món, el món tradicional que va perdent espai poc a poc engolit pel nou món de la societat, alhora que els valors, costums, pensaments i tradicions van sent substituïts per noves expressions dins la societat.

De la seva vida Proust ha sabut incorporar aspectes i personatges que el van marcar: el recordar la magdalena i el té, persones que ha anat trobant al llarg de la seva vida i ha volgut crear un personatge incert a partir d'ells (és a dir, que no se sabés que eren persones que havia trobat a la vida real), el reflex de l'alta societat i l'aristocràcia on es va començar a moure quan va conèixer Montesquiou, el simple reflexionar o la seva malaltia. Tot són aspectes autobiogràfics que més o menys difuminats són presents a la novel·la i la conformen, li donen vida i l'essència de Proust.

Per exemple, arran de la seva malaltia, l'asma (que es creia que era nerviosa), es va entrevistar i visitar per molts metges i neuròlegs per aconseguir una cura per a la malaltia. Molts el tractaven durant temps, però ell abusava de les substàncies que li eren prescrites i va acabar en coma tòxic un parell de vegades per aquest fet. Cap va aconseguir curar-li la malaltia (de fet va morir de pneumònia) i va retratar en la seva obra trets puntuals dels metges que havia anat trobant, en tant que el protagonista comparteix la seva condició de malalt d'asma (en un dels passatges el Senyor Verdurin pregunta al narrador si es trobava bé, semblava que s'estigués afogant). Així, encara que no es tracti d'una novel·la autobiogràfica, entendre i conèixer la biografia de Proust per entendre la novel·la es crucial.

Proust és dens i ho demostra en aquesta extensa creació que gaire bé suposa el 80 per cent de tota la seva obra. El component temporal, que per a ell en quant es posa a narrar és totalment dilatada, fa que l'espectador sigui subjecte als sentits i les sensacions, perquè es perdrà dins un univers dispers però a la vegada resolt, obscur.

Per a Proust el temps i la memòria, tant la voluntària com la involuntària només ens aporten records i aspectes del passat sense veracitat, que es poden presentar gràcies a la memòria voluntària com a objecte de record però que perden el color perquè ja han estat perduts dins el temps i l'espai. Pel que fa a la memòria involuntària, actua exactament igual que la voluntària però no se sabrà quan apareixerà, amb quin aspecte de la vida diària ens aportarà cap record de fa anys, són records que es formen sols. Un exemple ben clar és el famós passatge de la magdalena.

És aquesta memòria involuntària que desfà a l'home del temps i el situa en sentit extra temporal en el sentit en que quan apareix, fa que assaborim els mateixos records que creiem oblidats en circumstàncies molt distintes, ens regalen la meitat de l'oblit i la meitat del record.

En tant a l'estil que Proust fa servir per escriure la novel·la, és un estil que es compon de frases molt llargues i enrevessades, encara que hi ha qui assegura que així era com parlava l'autor, cosa que resulta estranya sent Proust asmàtic. Emperò, tenint la influència del Dret, les frases de Proust recorden molt a l'estil legal, complex, recargolat i farcit de metàfores. Proust col·loca la seva complexitat psicològica en temes molt variats i en espais igual de variats, per exemple la família, l'amor, la gelosia, el pare (de qui parla poc), temes metafísics atrapats entre l'espai i el temps. Immergeix aquests temes en la seva intel·lectualitat i cultura, fent fins i tot referències a altres obres de gran caire.

4. Sobre els traductors: vida, obra, estil i influències

Al present apartat s'exposa la recerca de la biografia dels traductors seleccionats per realitzar l'actual projecte. Es comenta també el seu estil, tant a les traduccions com a obres originals. S'explica les possibles influències rebudes i que haurien pogut introduir a la seva feina. Per últim, s'investiga com les seves vides, trajectòries i influències haurien pogut influir sobre el producte final que suposa traduir Proust.

4.1. Pedro Salinas: el poeta de l'amor

Pedro Salinas Serrano va viure al segle XIX i XX i la seva vida va estar marcada per "l'exili" polític, intel·lectual i cultural a causa de la Guerra Civil Espanyola. Va viatjar a Amèrica i moriria a Boston el 1951. És un dels màxims exponents de la generació del 27 que viu la seva vida marcada per les seves circumstàncies. L'escriptor va néixer el 1891 a Madrid. Un fet important per a la seva vida i també per a la seva producció literària, és la mort del seu pare quan el jove Pedro Salinas només tenia set anys de vida. En endavant la seva mare el protegí fins al punt de tornar-lo hipocondríac i tímid, trets que es reflecteixen a la seva vida posterior. Passa la seva infantesa passejant pels carrers de Madrid i estiuellant a casa del seu oncle, amb qui forjaria una relació important a nivell intel·lectual. També és estiuellant que coneix la qui seria la seva futura esposa: Margarita Bonmatí.

És també a Madrid on enceta, però no acaba, la llicenciatura de Dret i comença també la carrera de Filosofia i Lletres a la Universitat Central de la capital espanyola. Aquest cop, sí es llicencia (1913) i encara es doctora en Història. Aconsegueix feina com a secretari de la Secció de Literatura de l'Ateneu de Madrid i marxa a París per treballar com a lector espanyol a La Sorbona l'any 1914, universitat de França on també havia estudiat Proust.

Havent tornat a Espanya des de França després d'haver guanyat la càtedra en Literatura Espanyola per la Universitat de Sevilla i de casar-se amb Margarita Bonmatí ja havia entrat en contacte amb el món proustià: els anys a París i França van permetre-li de realitzar una primera aproximació i traducció dels primers volums de *En busca del tiempo perdido*.

S'instal·la a Sevilla on coneix el seu company de generació Luis Cernuda. El 1922 marxa al Regne Unit per ocupar un lectorat a la Universitat de Cambridge. En acabar

aquest projecte, torna a Espanya i aquest cop s'instal·la a Madrid; publica el 1924 el seu primer volum de poemes sota el nom de *Presagios*. És també a Madrid que comença a treballar a finals dels anys 20 i després de traslladar-se de Sevilla, al Centre d'Estudis Històrics. El 1933 fou director de la Universitat Internacional Menéndez y Pelayo de Santander.

El 1935 la seva vida es va veure truncada per una invitació del Wellesly College de Massachusetts, als Estats Units, per exercir de professor convidat. La seva intenció era quedar-se als Estats Units no més d'un any acadèmic, però amb l'esclat de la Guerra Civil i la impossibilitat de tornar al seu país, decideix allargar l'estada. Ja s'ha convertit en un exiliat sense previ avís. Després de l'esclat de la guerra, Salinas buscava qualsevol font d'informació fiable, però tot el que aconseguia llegir se li presentava incert i variable segons el mitjà de comunicació que consultés. Estava vivint la guerra del remordiment per haver deixat la seva família i amics en situació de lluita i perill. Per sort, la seva dona i fills van prendre la decisió de marxar el 1936 a Algèria.

En aquest context, Salinas renova la càtedra un any més a la Universitat de Wellesley i s'hi estableix fins el 1939. Tot seguit, marxa a treballar a la Universitat de John Hopkins, a Baltimore. Aconsegueix reunir la seva família que havia estat a l'exili. El 1943 i fins el 1946 marxa a Puerto Rico (on es trobava també Juan Ramón Jiménez autor de *Platero y yo* i premi Nobel de Literatura) a impartir lliçons a la Universitat de Río Piedras. Torna a Baltimore, però en morir el 1951, va ser traslladat i enterrat a Puerto Rico.

4.1.1 Obra i influències

Coneixem un Pedro Salinas que patia d'inquietud intel·lectual, que va ser un home molt polifacètic: va treballar i conrear molta literatura i molts gèneres, a més de ser catedràtic i professor a diverses universitats de diversos països. Va ser guardonat amb el títol "Caballero de la Legión de Honor" per aportar qualitat i quantitat a la literatura hispanoamericana. Emperò, la seva obra esdevé marcada tant per la seva vida personal com per les vivències, les seves circumstàncies i per suposat influències que comença a rebre ja als cercles intel·lectuals i literaris als quals era assidu des de ben jove, quan encara vivia a la capital espanyola.

La producció poètica de Salinas es pot dividir en tres etapes:

- **Primera etapa o inicial:** en aquesta part inicial, que ocupa el període des que comença a escriure fins el 1931, Salinas fa una poesia pura i tracta el tema de l'amor, temàtica recurrent al llarg de tota la seva producció. És una etapa on assimila la tradició amorosa de Garcilaso de la Vega, Bécquer, Juan Ramón Jiménez i Miguel de Unamuno, a més d'escriptors hispano-americans com l'avantguardista Rubén Darío. Arran d'aquestes influències produeix obres de poesia pura, depurada, sòbria i sense excessos, avantguardista futurista i dadaista, com per exemple *Presagios (1924)*, *Seguro azar (1928)* i *Fàbula y signo (1931)*.
- **Segona etapa o de plenitud:** és una etapa que abraça fins el 1939. És en aquest període quan treballa la temàtica amorosa a fons i es guanya el sobrenom de "Poeta de l'amor", no sense falta de motius: tracta l'amor com un sentiment pur i joios que serveix per veure i viure la vida amb plenitud, per al propi enriquiment i creixement, tot i que també parla dels seus límits. Utilitza uns versos lliures i tènues, lleus, fluïts i plens de metàfores en les que tracta a la parella amb proximitat. Les obres que compon en aquesta etapa son obres que tracten l'amor amb lluminositat i vida: *La voz a ti debida (1933)*, *Razón de amor (1936)*, *Largo Lamento (1939)*.
- **Tercera etapa o d'exili:** l'última etapa de la seva vida, dura des de 1939 fins la seva mort. És una etapa de maduresa on el poeta reflecteix les preocupacions i inquietuds filosòfiques, reflexiona sobre l'art i la poesia dins la societat i el món, la paraula al servei de la creació, poesia que és la imatge del seu esperit inquiet i

humanista. Produeix una poesia a l'hora intel·lectualista, sensual i emotiva. Recopilacions d'aquesta època son *El contemplado* (1946), *Todo más claro y otros Componentes* (1949) i *Confianza* (1944).

Quant a la producció en altres camps de literatura, trobem obres de teatre com *La estratosfera* (1945) o *La Fuente del arcàngel* (1946) i altres obres breus. La producció teatral de Salinas (en total suma catorze obres), està marcada per un deix avantguardista però poètic.

Pel que fa a la producció narrativa és més aviat escassa i només treballa aquest gènere a l'inici de la seva trajectòria i al final, passats uns vint-i-cinc anys. El primer llibre que va publicar s'anomenà *Vísperas del gozo*, de l'any 1926. És un llibre que presenta un estil avantguardista que s'havia instal·lat a l'època en que va ser escrit. Salinas abandona aquest gènere i no seria fins el 1950 que publica una altra novel·la sota el títol de *La bomba increíble* (1950), obra que descriu els horrors i atrocitats causats per les bombes atòmiques llançades al Japó. Tanca l cicle de narracions amb *El desnudo impecable y otras narracines* (1950) i una obra pòstuma, *Narraciones completas*, del 1998.

Encara al camp de la prosa Pedro Salinas escriu diversos assajos i parla sobre literatura espanyola i personatges que produeixen material literari ben importants com ho són Rubén Darío o San Juan de la Cruz. Destaca com a editor d'una versió moderna del Poema del Cid i per diverses traduccions, entre elles la que ens ocupa, la traducció dels dos primers volums de *A la recerca del temps perdut* i la col·laboració en el tercer volum amb Josep Maria Quiroga Pla.

Tenim que l'estil d'escriptura (sobretot a la poesia) de Pedro Salinas és un estil a l'inici pur i gairebé fred, que busca la perfecció formal avantguardista. Però amb el temps i maduresa, circumstàncies i experiències viscudes, Salinas és capaç de desenvolupar una mirada molt més sensible al món. S'expressa amb autenticitat i sinceritat davant el món, oferint en la seva literatura el radical dels éssers. Acosta al lector amb intel·ligència a una bona experiència lírica, la revelació de l'ànima humana. L'escriptor fa del tot l'observador, a l'hora que reafirma l'home i la vida dins el planeta.

4.2. Carlos Manzano: fotògraf i escriptor

L'escriptor i fotògraf Carlos Manzano va néixer a Saragossa el 1965. Va estudiar la llicenciatura de Ciències polítiques i Sociologia a la UNED, la Universitat Nacional d'Educació a Distància. Va tenir una entrada relativament tardana al món de la literatura, però després d'aquella quasi entrada el 2002 ha seguit publicant llibres i participant el llibres col·lectius, a més de participar així mateix en diversos concursos, tant de literatura com de fotografia. Actualment viu a Eivissa amb la seva dona.

4.2.1. Obra i influències

Va ser el 2002 quan Carlos Manzano va acabar d'escriure la seva primera novel·la titulada *Las Fuentes del Nilo*. El següent any va presentar aquesta novel·la al concurs Letras de Novela Corta (2003) i en va aconseguir el primer lloc. El 2004 torna a participar en un concurs anomenat I Concurso Literario Villa de Benasque i va obtenir també el primer premi amb *El desierto*. El concurs era dirigit només a autors aragonesos.

El 2005 i amb el llibre *No declararé en tu contra* queda finalista d'un altre concurs literari, el X Concurso de Relatos Cortos de Juan Martín Sauras. El mateix any publica la que seria la seva segona novel·la, *Fósforos en manos de niños*, editada per Septem Ediciones. Continua publicat novel·les i relats així mateix com participant en concursos. El 2007 publica *Vivir para nada*. L'any següent escriu i publica *Sombras de lo cotidiano*, sota Mira Editores i el 2011 *Lo que fue de nosotros*, amb Ediciones Nuevos Rumbos.

També ha publicat llibres electrònics com *El silencio resquebrajado* (2012) i ha participat en obres col·lectives com *Relatos para el número 100*. És també editor de la revista electrònica *Narrativa*. També ha col·laborat al suplement *Sombras de lo cotidiano* i ha traduït autors com Henry Miller i Marcel Proust. Ha treballat com a traductor a la ONU i ha traduït a l'espanyol *Trópico de Cáncer* i *Trópico de Capricornio*.

4.3. Josep Maria Pinto: el traductor a internet

El traductor Josep Maria Pinto va néixer a Barcelona l'any 1962. Des de l'any 1997 col·labora amb Ferran Adrià en la redacció dels seus llibres que cuina. Des del 2002 viu a Gelida. És autor d'un recull de poemes titulat *El llast de les abelles*, publicat amb l'editorial Illot l'any 2002.

L'any 2009 va publicar junt a l'editorial El cercle de Viena el llibre *Combray*, amb el que s'inicia l'operació de renovar les traduccions de l'obra *À la recherche de temps perdu* al català.

Un temps abans, Marcel Riera, editor de Viena, es va interessar pels fragments que Pinto publicava al seu blog d'internet i que corresponien a traduccions al català de *Du Côté de Chez Swann*. Pinto va acceptar l'encàrrec i amb Valèria Gaillard que treballa per Labutxaca, s'han encomanat a la tasca de traduir la novel·la sencera d'una sola mà.

4.4. Jaume Vidal Alcover: intel·lectual inquiet

Jaume Vidal Alcover, nét del poeta Joan Alcover, nasqué a Manacor, una població de l'Illa Balear de Mallorca el 1923 i va veure el final de la seva vida a Barcelona a l'edat de 68 anys el 1991. Va passar la infantesa entre el seu poble natal i Palma, on es va traslladar per cursar els estudis de batxillerat. A l'edat de tretze anys fou testimoni de la Guerra Civil Espanyola, però aquest fet no el va impossibilitar de cursar, un cop finalitzat el conflicte, la carrera de Dret. Va decidir cursar aquests estudis a la capital espanyola, Madrid, però a causa de resultats no gaire acceptables, el 1943 es traslladà a Barcelona amb el seu oncle i allà va reprendre els estudis a la Universitat de Barcelona. Va ser en aquesta ciutat on va entrar en contacte amb la poesia catalana i grups clandestins que fugien de la dictadura.

Un cop acabats els estudis de llicenciatura l'any 1946, va tornar a Mallorca, on fins dos anys més tard és participant a sessions literàries a la Congregació Mariana i a diferents tertúlies. Tant mateix, realitza lectures de poesia a diferents salons. El 1949 per desig del seu pare, abandona Mallorca i torna a Madrid per preparar les oposicions de notari. Tot seguit, resideix a Palma de Mallorca fins el 1957 i enceta els estudis de Filosofia i Lletres a la Universitat de València; sense acabar-los imparteix lliçons de literatura en una acadèmia. Es torna a traslladar a Palma, on es dedica a l'ensenyament durant 8 anys. En aquest període, és col·laborador assidu del *Diario de Mallorca* i *La Prensa del Movimiento*.

El 1968 torna a Barcelona i acaba la llicenciatura amb l'especialitat de Filologia Romànica el 1971 i l'any 1976 llegeix la seva tesi doctoral i tot seguit cursa Filologia Catalana. Imparteix classes relacionades amb la literatura catalana i la crítica literària a Tarragona i obté la càtedra de Literatura Catalana i Crítica Literària a la Facultat de Filosofia i Lletres d'aquesta Universitat. És una persona molt activa intel·lectualment, du a terme i s'embarca dins molts projectes d'investigació i recerca, com es comenta al següent apartat.

4.4.1 Obra i influències

El llegat que ens ha deixat Jaume Vidal Alcover és d'una immensa riquesa lèxica, tant mateix d'immensa extensió. L'escriptor va treballar la narrativa, l'assaig, la dramaturgia i la poètica, i produeix al mateix temps una gran quantitat d'articles i col·laboracions amb revistes, diaris i cercles literaris i universitaris. Va publicar també estudis sobre literatura catalana, sobre folklore i tradició oral. No cal oblidar-se de la seva feina en matèria de traducció tot i que el que va introduir el mallorquí dins el món de les lletres va ser la poesia, ja viscuda a la seva població natal, Manacor.

I és cursant el batxillerat a Manacor on troba autors regionals mallorquins, com Joan Alcover (de qui és nét) o Marià Aguiló. És també en aquella època de la seva vida quan es familiaritza amb els autors del Segle d'Or espanyol i amb la literatura hispano-americana de Rubén Darío. Fins i tot és al seminari de Manacor on publica alguns poemes en espanyol.

A la ciutat comtal, emperò, és on llegeix alguns dels seus primers poemes el 1945, experimentant la vida cultural en petites sales clandestines. Coneix poetes i personatges del món de la literatura i fins i tot contacta amb qui seria el seu primer editor, Francesc de Borja Moll. De l'any 1947 ençà, va viure una temporada a Madrid mentre cursava la llicenciatura de Dret, i l'estada a la capital va propiciar l'apropament de Jaume Vidal als cercles literaris i tertúlies de la ciutat que freqüentaven els joves de la Congregació Mariana.

En traslladar-se a Barcelona el 1943 va entrar en contacte amb els escriptors simbolistes i post simbolistes francesos com Rimbaud i Laforgue, que posseïen un estil que xocava amb l'educació modernista de Vidal Alcover. Tot i això, a la capital va tenir accés a tot un món de literatura: llegia els autors mallorquins, els poetes francesos parnassians i els clàssics de l'Amèrica Llatina com Rubén Darío. Va desenvolupar el gust pel clàssic, influència dels parnassians. No tot, però, va ser herència parnassiana: l'autor mallorquí presenta influències de simbolistes com Igor Stravinsky, de la poesia romàntica de Bécquer o de Goethe.

L'any 1949 a Madrid, torna a rebre noves influències: Jaume Vidal Alcover es familiaritza llavors amb la literatura de circulació prohibida a l'Espanya franquista i experimenta el tast dels poetes de la generació del 27, dels existencialistes francesos, dels autors avantgardistes i surrealistes sud-americans com Neruda i Vallejo. Aquests últims

aporten a l'obra de Vidal Alcover, sobretot en els anys cinquanta, un deix avantguardista que es pot sentir per exemple al recull *Terra Negra*, del 1953.

Publica el 1952 el seu segon recull, *L'hora verda*, degut a que el primer recull de poemes que havia preparat, anomenat *El ball del pensament*, es va traspaperar misteriosament abans de ser publicat.

Alguns crítics asseguren que "*L'hora verda*" es tracta d'un recull de poesia encara molt verd i poc curat, no treballat. D'altres assenyalen que la publicació d'aquest recull juntament amb *Entre el corall i l'espiga* i *Del foc i de cendra* suposen la ruptura del jove poeta mallorquí precisament amb l'Escola Mallorquina. S'han els versos d'aquests reculls massa innovadors i deixen en evidència el conflicte latent entre els poetes dels anys cinquanta i els de la illa Balear.

Seguidament, el 1957 va publicar *El dolor de cada dia*, poemari que es va veure acabat el 1951 però havia estat censurat dues vegades per considerar-se immoral, el cant a un bandoler. Aquest és un llibre que representa un canvi d'estil en la poesia de l'autor: vira, inesperadament, cap a un estil més obscur i pesat, recargolat, gairebé barroc i allunyat de l'estil d'un llibre que havia de ser senzill i pla. Cal dir que també van patir censura algunes de les obres teatrals escrites per Jaume Vidal Alcover, i moltes han restat inèdites, perquè la censura considerava el teatre el gènere més influenciable sobre el poble. Algunes de les obres de teatre regional d'aquesta primera etapa (que s'allarga fins els anys seixanta) de Vidal Alcover són *El solitario*, *Teatro regional*, *El retorn del fill pròdig* i *Els dos germans*.

L'altre gènere, però a l'hora el menys conegut, que treballa Jaume Vidal Alcover, és la narrativa. És un gènere que compta amb una producció més aviat minsa, en comparació amb tota la producció poètica de l'escriptor. No obstant, aconsegueix inclòs guanyar el premi Victor Català l'any 1968 amb el recull de relats "*Les altres llunes*", que veurà la llum l'any següent. Altres novel·les són *Tertúlia a la ciutat* (1948) i *La vida fàcil* (1955). En aquest camp presenta influències del seu compatriota Llorenç Villalonga i Pons, a la recerca de la mitificació de la realitat.

La producció narrativa del mallorquí, emperò, no ha comptat amb la difusió desitjada, però crítics han qualificat la narrativa de Jaume Vidal Alcover com elegant, cosmopolita i de tradició realista que hereta de Llorenç Villalonga. Quant a l'estil que manifesta Vidal Alcover, és evident que aporta regionalitat amb els registres i varietat

lingüístics que fa adoptar els seus personatges: la d'ell mateix. Introdueix expressions típiques del balear i fins hi tot l'article salat, a més de tractar temes insulars.

Continuant amb la poesia, el tercer recull publicat va ser *Dos viatges per mar*, el 1965, poemari amb el que va guanyar el premi Joan Alcover el 1961, quan encara no s'havia publicat. El pròleg d'aquest llibre serveix a Vidal Alcover per rectificar les crítiques a l'Escola Mallorquina i encetar la lluita contra els crítics de Barcelona. Posteriorment crea *Sonets alexandrins* i *El fill pròdig*, que constitueixen ja el cicle de maduresa.

No obstant, tornar a Barcelona va ser per al teatre de Jaume Vidal Alcover una empenta positiva: *Manicomi d'estiu o la felicitat de comprar i vendre* va ser la primera obra de cabaret que va escriure conjuntament amb la que seria la seva companya fins al final dels seus dies: Maria Aurèlia de Capmany, igual que Vidal Alcover, una ànima inquieta i afamada de cultura i literatura. L'escriptor mallorquí produeix un cicle de cabaret encetat amb la obra conjunta i recollit en un volum sota el nom *Ca Barret!*, títol també de la companyia que representava totes les obres compreses en aquest volum a la ciutat comtal.

Essent a Barcelona i contràriament al que succeeix amb la producció dramàtica de Vidal Alcover, la producció poètica minva notablement. El 1970 publica al fi *Terra negra*, i continua publicant poesia encara que no al mateix ritme que la primera etapa. Cal dir que molta de la poesia publicada a la seva etapa de maduresa comprèn versos dels anys cinquanta.

I en observar i analitzar tant l'extensió com la qualitat de la seva obra, ja sigui creant literatura amb altres autors o per sí mateix, ens adonem que l'escriptor mallorquí ha rebut influències dels clàssics a través dels parnassians, de la literatura del Segle d'Or espanyol, així com també dels seus contemporanis. Tot i no ser component de l'Escola Mallorquina escriu sobre temes de la seva terra i presenta trets estilístics i dialectals mallorquins, també presents a les seves traduccions.

Quant a la seva feina com a traductor, se'l reconeix sobre tot al treballar amb la seva dona, Maria Aurèlia de Capmany (qui acabaria la traducció de Proust), i per donar claredat a autors com Foscolo, Rimbaud, Brecht i per suposat, Marcel Proust. No obstant, no es reconeix a Jaume Vidal Alcover per la seva feina de traductor, sinó més aviat per la de creador literari.

5. Historial de les traduccions

Al següent apartat s'exposa la relació de totes les traduccions de l'obra de Marcel Proust que ocupa l'espai d'aquest projecte, *Du côté de chez Swann*. El llistat presenta les obres traduïdes a l'espanyol i al català, amb els traductors, les editorials, ISBN i les reedicions. Les traduccions i reedicions trobades s'ordenen per traductors, principalment els que es treballen: Pedro Salinas i Carlos Manzano a l'espanyol; Jaume Vidal Alcover i Josep Maria Pinto al català. Dins de l'apartat que representa cada traductor, les citacions de cada llibre estan ordenades de més antiga a més recent, segons l'any de publicació.

5.1. Traduccions a l'espanyol

Pedro Salinas

- *Por el camino de Swann. Volumen I.* Trad. Pedro Salinas. Calpe Editorial. Madrid, 1920. url={<https://books.google.es/books?id=WIZBAAAAYAAJ>}
- *Por el camino de Swann.* Trad. Pedro Salinas. Alianza Editorial. Col·lecció "Sección Literatura, Libro de bolsillo". Madrid, 1966. ISBN 10: 84-206-1022-4. Reedicions a la mateixa col·lecció de l'editorial els anys: 1968, 1969, 1972, 1975, 1976, 1977, 1979 (febrer), 1979 (desembre), 1980, 1981, 1883, 1985, 1988, 1989, 1997, 1998, 2000.
- *En busca del tiempo perdido. Por el camino de Swann.* Trad. Pedro Salinas. Editorial Plaza y Janés. Col·lecció "Los Clásicos del siglo XX". 3ª Edició. Barcelona 1967.
- *Por el camino de Swann.* Trad. Pedro Salinas. Ediciones Orbis S.A. [INACTIVA]. Col·lecció "Biblioteca de clásicos universales". 1ª edició. Barcelona, 1982. ISBN 10: 84-7530-521-0. Reedicions a la mateixa col·lecció de l'editorial el 1983, 1988, 1989.

- *Por el camino de Swann*. Trad. Pedro Salinas. Salvat Editores S.A. Col·lecció “Biblioteca bàsica Salvat” 1ª edició. Barcelona 1982. ISBN 10: 84-345-8027-6. Reedicions a Salvat: 1983.
- *Por el camino de Swann*. Trad. Pedro Salinas. Grupo Axel Springer S.L. Col·lecció “Novelas inmortales”. 1ª edició. Madrid, 1985. ISBN 10: 84-7291-753-3.
- *En busca del tiempo perdido. Por el camino de Swann*. Trad. Pedro Salinas. Aguilar Editorial, Random House Mondadori. Col·lecció “Aguilar maior”. 1ª edició. Barcelona, 1989. ISBN 10: 84-03-60034-8. Reedició a la mateixa col·lecció de l’editorial l’any 1990.
- *Por el camino de Swann*. Trad. Pedro Salinas. Editorial Origen S.A. [INACTIVA]. Col·lecció “Historia de la literatura”. 1ª edició. Barcelona, 1992. ISBN 10: 84-87634-39-7.
- *Por el camino de Swann*. Trad. Pedro Salinas. Grupo RBA, Col·lecció “Clásicos del siglo XX”. 1ª edició. Barcelona, 1995. ISBN 10: 84-473-0977-0.
- *Por el camino de Swann*. Trad. Pedro Salinas. Grupo RBA. Col·lecció “Historia de la literatura”. 1ª edició. Barcelona, 1992. ISBN 10: 84-473-0364-0. Reedicions a la mateixa col·lecció de l’editorial: 1995.
- *Por el camino de Swann*. Trad. Pedro Salinas, Salvat Editores S.A. Col·lecció “Grandes obras de la literatura universal”. 1ª edició. Barcelona, 1995. ISBN 10: 84-345-9281-9.
- *Por el camino de Swann*. Trad. Pedro Salinas. Alianza Editorial. Col·lecció “Biblioteca 30 aniversario”. 1ª edició. Madrid, 1996. ISBN 10: 84-206-6353-0.

- *Por el camino de Swann*. Trad Pedro Salinas. Bibliotex Editorial, col·lecció “Millenium. Las 100 joyas del milenio. Biblioteca El Mundo”. 1ª edició. Barcelona. 1999. ISBN 10: 84-8130-172-8.
- *Por el camino de Swann I*. Trad. Pedro Salinas. Grupo RBA. Col·lecció “Historia de la literatura (fascicles)”. 1ª edició. Barcelona, 2003. ISBN 10: 84-473-2582-2.
- *Por el camino de Swann*. Trad. Pedro Salinas. Alianza Editorial. Col·lecció “el libro de bolsillo. Biblioteca de autor”. 1ª edició, 13ª impressió. Madrid, editat 1998, imprès 2009. ISBN 10: 84-206-3363-1.
- *En busca del tiempo perdido: Por el camino de Swann*. Trads. Pedro Salinas, Consuelo Bergés. Editorial Confluencias. 1ª edició. Aguadulce, Almeria. 2013. ISBN 13: 978-84-941691-2-0.
- *En busca del tiempo perdido I: Por la parte de Swann*. Trad. Grupo RBA, RBA Libros. Col·lecció “Narrativas”. 1ª edició. Barcelona, 2013. ISBN 13: 978-84-9006-469-6.
- *Por el camino de Swann*. Trad. Pedro Salinas. Alianza Editorial. Col·lecció “13/20”. 1ª edició. Madrid, 2013. ISBN 13: 978-84-206-7845-0.
- *Por el camino de Swann*. Trad. Pedro Salinas. Alianza Editorial. Col·lecció “el libro de bolsillo”. 1ª edició. Madrid, editat 2011, imprès 2014. ISBN 13: 978-84-206-5272-6.
- *En busca del tiempo perdido: Por el camino de Swann*. Trad. Pedro Salinas. Alianza Editorial. Col·lecció “Libros singulares”. 1ª edició. Madrid, 2016. ISBN 13: 978-84-9104-255-6.

- *En busca del tiempo perdido I. Por el camino de Swann: A la sombra de las muchachas en flor.* Trad. Pedro Salinas. Alianza Editorial. Col·lecció “13/20”. Madrid, 2016. ISBN 13: 978-84-9104-518-2.

Carlos Manzano

- *Por la parte de Swann.* Trad. Carlos Manzano. Lumen Editorial, Penguin Random House Grupo Editorial. Barcelona, 2000. ISBN 10: 84-264-1290-4. Reimpressió a la mateixa casa editorial els anys 2002, 2003 i 2009.
- *Por la parte de Swann.* Trad. Carlos Manzano. Debolsillo Editorial, Random House Mondadori. Col·lecció “Contemporánea”. 1ª edició. Barcelona, 2003. ISBN 10: 84-9759-289-1.
- *Por la parte de Swann.* Trad. Carlos Manzano. Debolsillo Editorial, Penguin Random House Grupo Editorial. Col·lecció “Contemporánea”. 2ª edició amb Debolsillo. Barcelona, 2006. ISBN 10: 84-975-9289-1. ISBN 13: 978-84-975-9289-5. Reimpressió a la col·lecció de la mateixa editorial el 2011.
- *Por la parte de Swann.* Trad. Carlos Manzano. Club Circulo de Lectores. 1ª edició. Barcelona, 2008. ISBN 13: 978-84-672-3381-0.
- *Por el camino de Swann I.* Trad. Carlos Manzano. Debolsillo Editorial, Random House Mondadori. Col·lecció “Contemporánea”. 1ª edició. Barcelona, 2010. ISBN 13: 978-84-9908-838-9.
- *Por la parte de Swann I: en busca del tiempo perdido.* Trad. Carlos Manzano. Debolsillo Editorial, Penguin Random House Grupo Editorial. Col·lecció “Contemporánea”. Barcelona, 2016. ISBN: 978-84-975-9289-5.

Altres traductors a l'espanyol

- *Obras completas de Marcel Proust*. Trad. Consuelo Bergés, Fernando Gutierrez i altres. 3 vols. Editorial Plaza i Janés, Barcelona. 1971.
- *En busca del tiempo perdido, I: hacia la quinta de Swann, a la sombra de las muchachas en flor*. Trad. Julio Gomez de la Serna. Editorial Aguilar, Madrid, 1981.
- *Por el camino de Swann*. Trad. Pedro Salinas. Hyspamérica Ediciones de Argentina S.A. 1ª Edició. Col·lecció "Historia universal de la literatura". Buenos Aires, Argentina. 1983. ISBN: 978-950-614-022-9.
- *Por el camino de Swann*. Trad. Julio Gómez de la Serna. Editorial Sarpe. Col·lecció "Novelas Inmortales". Madrid, 1985.
- *Por el camino de Swann*. Trad. Concepción Maciá. Alba Libros S.L. 1ª edició. Madrid, 1998. ISBN 10: 84-89592-55-1.
- *En busca del tiempo perdido I: Del lado de Swann*. Trad. Estela Canto. Lumen Editorial. 1ª edició. Buenos Aires, 2000. ISBN : 95-0039-222-4. Reedició a la mateixa editorial l'any 2004.
- *Por la parte de Swann; A la sombra de las muchachas en flor*. Trad. Mauro Armiño. Editorial Valdemar. Col·lecció "Valdemar / Clásicos". 1ª edició. Madrid, 2000. ISBN 10: 84-7702-320-4. Reedició a la mateixa col·lecció de l'editorial el 2005, 2008, 2015.
- *Por el camino de Swann. En busca del tiempo perdido 1*. Trad. Pedro Salinas. Santiago Rueda Editor. 1ª edició. Buenos Aires, Argentina, 2001. ISBN: 978-950-564-057-7.
- *Por el camino de Swann*. Trad. Concepción Maciá. Alba Libros S.L., 1ª edició. Madrid, 2006. ISBN 10: 84-96617-41-6.

- *Por el camino de Swann I, Combray*. Adaptació i il·lustració Stéphane Heuet. Trad. Conrado Tostado. Editorial Sexto Piso. Col·lecció “Sexto piso ilustrado”. 1ª edició. Madrid, 2006. ISBN 10: 84-934739-9-5. Reedició en aquesta editorial i col·lecció l’any 2012.
- *Por el camino de Swann*. Trad. Vi-Da Global. 1ª edición. Buenos Aires, Argentina, 2011. ISBN: 978-987-678-440-5.

5.2. Traduccions al català

Josep Maria Pinto

- *Combray*. Trad. Josep Maria Pinto. Viena Ediciones Editorial. Col·lecció “El cercle de Viena”. 1ª edició. Barcelona, 2009. ISBN 13: 978-84-8330-598-0. Reedició a la mateixa col·lecció de l’editorial el 2010.
- *Combray*. Trad. Josep Maria Pinto. Viena Edicions Editorial. Col·lecció “El cercle de Viena”. 1ª edició (2009), 2ª impressió (2013). Barcelona, 2013. ISBN 13: 978-84-8330-550-8.

Jaume Vidal Alcover

- *Pel cantó de Swann*. Trad. Jaume Vidal Alcover. Edicions del Mall S.A. Editorial. Col·lecció “Narrativa del segle XX”. 1ª edició. Barcelona, 1986. ISBN 10: 84-7456-316-X.
- *A la recerca del temps perdut. Pel cantó de Swann*. Trad Jaume Vidal Alcover. Column Editorial, Grup 62. 1ª edició. Barcelona, 1990. ISBN 10: 84-7809-203-X.

Altres traductors al català

- *Un amor de Swann*. Trad. Jaume Bofill i Ferro. Ayma S.A. Editorial. 2ª Edició. Barcelona, 1971. ISBN 10: 84-209-4371-1.
- *El temps retrobat*. Trad. Joan Casas. Edicions 62 Editorial. Grup 62. Col·lecció “Les millors obres de la literatura universal. Segle XX”. 2ª edició. Barcelona, 1990. ISBN 10: 84-297-2480-X.
- *Un amor de Swann*. Trad. Jaume Bofill i Ferro. Proa Editorial, Grup 62. Col·lecció “Grans obres de la literatura universal”. 1ª edició. Barcelona, 1999. ISBN 10: 84-8256-897-3.

- *Pel cantó de Swann : de la sèrie A la recerca del temps perdut*. Trad. Valèria Gaillard. Labutxaca Editorial, Grup 62. 1ª edició. Barcelona, 2011. ISBN 13: 978-84-9930-320-8.

- *A la recerca del temps perdut*. Trad. Carles Llorach. Editorial Funambulista S.L. Col·lecció “Letraferits”. 1ª edició, Madrid, 2012. ISBN 13: 978-84-939830-7-9.

- *A la recerca del temps perdut*. Trad. Valèria Gaillard. Labutxaca Editorial, Grup 62. Col·lecció “La butxaca”. 1ª edició. Barcelona, 2012. ISBN 13: 978-84-9930-526-4.

6. Recepció de les traduccions

En aquest apartat s'ha recopilat informació per poder oferir una visió clara sobre les crítiques que cada traducció treballada, més d'altres que han esdevingut importants, va rebre en el moment de la seva publicació i que continua acusant encara avui en dia.

6.1 Traducció de Pedro Salinas

Pedro Salinas, poeta de la generació del 27, va oferir una versió de l'extensa novel·la de Marcel Proust que avui es considera desfasada, inservible per a entendre correctament el món més particular de Proust.

Entesos de la literatura de l'artista francès es resguarden en que les llengües evolucionen i cada 50 anys aproximadament, caldria crear noves traduccions dels textos més importants, en tant que en aquests 50 anys l'idioma que es coneixia com a tal en aquella època ha evolucionat incloent nova sintaxi o fins i tot noves expressions gramaticals. Diuen que així, l'obra traduïda pel poeta, va quedant relegada a un segon pla i substituïda per traduccions contemporànies.

Coneguda pel nom de “versió canònica” o tant mateix per “versió clàssica”, la del poeta Pedro Salinas és una traducció que vessa, segons una bona part dels crítics, trets massa antics, massa desfasats perquè el públic d'avui pugui gaudir d'un Proust intel·ligible, tot i la revisió i edició continua d'Alianza (revisió que va començar als anys seixanta i no pas quan es va començar a publicar ni editar en posteriors edicions dins la mateixa editorial). N'hi ha d'altres, emperò, que asseguren que la versió de Salinas, la “canònica”, no podrà ésser desplaçada mai degut a la qualitat literària que proporciona.

De fet, es troben crítiques i opinions exageradament dispars tot i que els crítics moderns coincideixen en el factor temps. És a dir, Salinas va crear un text que reflexava la literatura dels anys vint. Avui, aquest to lleugerament antiquat que es percep a la novel·la proporciona un aire més aviat nostàlgic i ple de melancolia.

S'han de tenir en compte altres factors, abans de jutjar simplement la traducció de Salinas només pel fet que és una traducció allunyada en el temps. I és que el primer problema important de que avui en som conscients rau en que Salinas va utilitzar una

versió de la novel·la de Proust que encara no estava revisada. De fet, el mateix Marcel va afegir canvis posteriors en l'exemplar que va usar el traductor. Així Salinas es va servir d'una novel·la amb faltes i amb incongruències, incongruències que encara la filologia francesa no havia detectat. Això porta a pensar que moltes de les faltes comeses per Salinas, ja siguin d'estil, ortografia, d'impremta o contingut, vénen motivades per la absència d'una versió final de *Du côté de Chez Swann* acurada i revisada.

Aquesta part de la crítica més aviat negativa que rep Salinas, no es basa només en l'original francès, sinó també en el seu llenguatge i estil. Salinas, dins el poc temps i recursos de que va disposar per crear el text final en espanyol, va cometre faltes mogudes per l'original francès, però també es troben errors gramaticals en llengua espanyola que avui no són permesos, com per exemple una gran quantitat d'usos incorrectes dels pronoms 'la' i 'lo'. És en aquests fets que ens adonem que la de Salinas es considera una traducció poc rigorosa, més que per l'estil, per la falta de revisió per part de les editorials.

La traducció de Salinas també disposa d'afegits que altres traduccions posteriors, i no justament pel fet que siguin posteriors, no tenen. El poeta i traductor de Marcel Proust va treballar com a lector d'espanyol a la Universitat de Paris durant des de el 1914 i fins el 1917. Això vol dir que Salinas va poder conèixer part de la França de la que parla Proust, els ambients i salons que el mateix autor freqüentava.

Al seu temps, la traducció de Salinas va gaudir d'una acollida i acceptació immillorables. En aquell moment era l'única en llengua espanyola, però que va arribar a gairebé tots els indrets d'Hispanoamèrica gràcies també a l'editorial de Santiago Rueda. L'editorial Santiago Rueda va recopilar la traducció de Salinas i li donà veu arreu de Sud Amèrica en tant que a Espanya, tot i que ja existia la traducció (no revisada), aquesta no es va difondre fins el 1952 a causa de la dictadura.

Amb tot, Salinas ha donat una veu a Proust que tant mateix avui es considera per alguns inservible o desfasada, però d'una gran qualitat literària, en tant que Salinas va saber vessar l'estil de Proust a l'espanyol. Així, la de Salinas serà una traducció difícil de desplaçar per la seva grandesa, en part conferida pel temps en part conferida per la qualitat.

6.2. Traducció de Carlos Manzano

La de Manzano és una traducció més actual i que es presenta amb un llenguatge i estil molt més distès, més amigable segons es creu més suau i amable que tant el llenguatge de Marcel Proust com el de Pedro Salinas, per haver volgut representar a Proust amb fidelitat. Per a la nostra època, diuen algunes llengües, que és de les més apropiades, juntament amb la traducció que Mauro Armiño va fer per a Valdemar. Es creu que Manzano ha volgut crear un text a partir de l'original francès com si aquest text final en llengua espanyola hagués estat escrit per un autor espanyol.

El fet de crear un text tant idiomàtic confereix a la traducció de Carlos Manzano un estatus de més acceptació avui, entre les traduccions de l'obra de Proust. Aquest estatus més elevat d'acceptació se situa dins el públic general i no només especialitzat i culte que requereix la lectura de Proust, lectura que requereix rodatge previ, segons creuen alguns crítics i entesos de l'obra del francès. Però, defensen d'altres, que a l'hora, amb aquestes pauses el text final de Manzano perd fluïdesa.

El crític Juan Carlos de Laiglesia defensa al seu article “La responsabilidad del traductor” (5 de novembre de 2010) que la traducció de Manzano és d'entre totes la més literària, en tant que Manzano ha usat tots els coneixements de la tradició literària espanyola i els coneixements dels seus autors per vessar-ho a la producció del seu text final. És a dir, Manzano s'ha introduït dins el text original francès amb tots els coneixements de la literatura d'Espanya de que disposava i ha traduït la obra amb aquests referents per aconseguir una novel·la audaç, i invasiva, però a l'hora plena d'estil, fidelitat i literatura.

En el cas de Manzano sí que es pot comentar que ell va poder disposar de la versió de La Pléiade editada per Jean-Yves Taidé, versió que es considera definitiva i acurada. També ha disposat de correccions i revisions més sovint i més recents, pel que es pot dir que l'obra que ens ha arribat avui és polida. Però dins el seu estil, Manzano introdueix diversos canvis que no es troben a la obra de Salinas ni a la original.

Qüestions d'estil i redactat a part, Manzano encara ha volgut mantenir l'estil i el to melancòlic de Proust. Per aconseguir-ho, ha utilitzat més d'una vegada diversos arcaïsmes que avui no són tant comuns. En aquesta línia i qui sap si pot ser per diferenciar-

se del tàndem Alianza - Salinas, ha introduït canvis als títols, cosa que no passa sovint en una obra tant canònica com és la de Marcel Proust.

Un defecte que s'hi troba al text final de Manzano, segons alguns crítics, és que el traductor ha volgut apropar tant el text a l'espanyol que ha canviat la puntuació dins la seva traducció final. Alguns sostenen que és d'agrair que Manzano hagi usat tantes pauses i guions que no es contempen a l'original pel fet que aporta més pauses i fa el text més intel·ligible.

També podria ser una estratègia per aconseguir crear un text molt més pla i fàcil de llegir, cosa que ja desencarrilaria al lector de la literatura de Proust. Però a la vegada, quan tradueix totes les subordinades i passatges infinits amb un estil molt intel·ligible i lleuger, tot i haver canviat la puntuació del text original, Manzano ha reflexat tant la intenció com el llenguatge de l'original.

En apropar la sintaxi francesa a la castellana, Manzano ha aplanat els camins tortuosos al lector que pot entendre el món de l'autor francès. Així, Manzano ha substituït les llarguíssimes subordinades per pauses a meitat de l'oració i l'ha dividit en dos. Ha utilitzat guions que a l'original no tenen cabuda i s'ha servit de frases fetes (fins i tot algun modisme) i algun vulgarisme que potser perden l'essència de l'original en quant apareixen a la traducció. Però ja se sap, en la traducció sempre queda alguna cosa al darrere, i Manzano ha suplert aquesta pèrdua amb estil clar, però un pel massa brusc i poc àgil, amb aquesta mà de pauses i guions.

Emperò, diu Pedro Gandolfo a l'article "Proust de bolsillo" (El Mercurio, 24 de gener de 2009) que Manzano ha sabut recrear en la seva versió el llenguatge de Proust, enrevessat i a l'hora clar a la traducció. Es considera el text de Manzano un dels millors de la nostra època degut a que el traductor ha sabut apropar el lector espanyol al món de Proust a través del seu estil en l'escriptura, ja que la versió de Manzano s'assembla prou a l'obra original i diuen, això, n'és l'essència.

6.2 Traducció de Josep Maria Pinto

Josep Maria Pinto, el traductor de Marcel Proust que oferia cap a l'any 2009 traduccions de petits passatges del llibre que més endavant ell mateix anomenaria Combray. Josep Maria Pinto, l'home que s'ha convertit en la prova que els temps han canviat i que ara la xarxa i el món d'internet és el que poc a poc es va imposant.

Aquestes traduccions de Du Côté de Chez Swann que penjava Pinto al seu blog d'internet van ser el bitllet d'entrada a l'editorial Viena, quan un dels editors es va adonar del potencial que desprenien els fragments d'aquell espai de la web. Era en aquell moment que s'estava pensant des de l'editorial Viena de refer la traducció que havia entregat Jaume Vidal Alcover del primer dels set volums de *À la Recherche...* i va resultar que van trobar un traductor idoni per a tal causa. Si el públic responia, matisava l'editorial, encarregarien a Pinto la resta de volums. I així ha estat.

El mateix Pinto expressa en un article al diari La Vanguardia (article escrit per Rosa Maria Piñol, anomenat "Proust habla de nuevo en catalán") que va escollir un registre dins el qual la llengua catalana pogués ressonar i a l'hora que fos una escriptura agradable i fluida, propera a la llengua parlada i que llisqués per sí mateixa.

Tenint en compte les crítiques i acollida que havà rebut la traducció anterior de Jaume Vidal Alcover, criticada per no presentar trets de català central però sí del dialecte del traductor, els crítics de Pinto remarquen que es tracta d'una traducció moderna i meritòria, que desplaça la ja desfasada del manacorí per ser actual i escrita en un català molt més lleuger i proper als lectors, molt més modern.

Tant Joan Calsapeu (article "Un amor de Swann" publicat el 10 de novembre de 2010 al seu blog Ucronies) com Vicent Usó (article "Uns dies a Combray" publicat el 15 de novembre de 2010 al blog de l'escriptor El rastre de Clarisse) comenten que per una banda la traducció amb la que ens sorprèn Pinto és fruit d'una tasca extenuant però que com a recompensa se n'ha obtingut un text pulcre i meritori, superior. Les seves frases llisquen amb facilitat i mostra el camí per a entendre Proust. Asseguren que la de Pinto és una prosa neta i brillant, suau i plena de matisos, que ressona dins el lector.

Només es remarca alguna petita falta en el lèxic, com la confusió de verbs molt semblants, els pleonasmes en que es cau quan es té molt contacte amb altres llengües,

com per exemple “el seu propi”, que es pot observar sovint al text del traductor. També s’hi corregeix l’aparició d’adjectius possessius que la gramàtica catalana no accepta, com per exemple els referits al cos d’una persona, molt habituals en francès però encara més freqüents si es coneix la llengua anglesa.

Tot i aquestes petites faltes que en properes edicions es podrien solucionar, l’estratègia de dividir el primer volum en dues parts busca la popularitat i la facilitat per arribar al públic, en tant que succeeix el mateix amb l’escriptura de Pinto: el traductor ha buscat una prosa elegant però a la vegada popular, que ha comtat des que va sortir al mercat amb l’acceptació dels crítics del principat. Aquests, recalquen ja de bon principi, la famosa oració inicial amb la que Jaume Vidal Alcover va fer tant de mal i que Pinto ha sabut solucionar tant airosament.

Josep Maria Pinto ha obtingut un text fluït i sense gaire complicacions, popular però a l’hora (sense comptar amb aquests petits errors de correcció), rigorós en quant a la gramàtica i expressions. Aquest fet pot ser fruit del pensament i l’objectiu del traductor, qui sap si potser de l’encàrrec editorial, de voler apropar el text de Proust al públic, per optar a la possibilitat de seguir amb les traduccions de futurs volums.

El que sí és clar, és que, encara que alguns crítics i entesos de Proust puguin considerar el text final de Pinto en català com una traducció massa fàcil, massa allunyada de l’estil de Proust i que per tant no rendeix homenatge ni representa l’estil del francès, a l’editorial Viena segueixen traduint els volums (Pinto ja ha encetat *Le côté de Guermantes*), cosa que vol dir que per a la gran majoria, i per al públic, la qualitat de la traducció de Pinto és elevada, acurada, fluida i literària.

6.3. Traducció de Jaume Vidal Alcover

El descontent majoritari envers la versió que Jaume Vidal Alcover va obtenir de *Du côté de Chez Swann* és un descontent que ha arribat fins els nostres dies. Prova d'això són les constants crítiques negatives que rep la traducció encara avui i d'altres contradictòries, com explica Joan Josep Isern al seu blog Totxanes, totxos i maons, a l'article del 4 de maig de 2010 anomenat "La Recherche de Proust en català: un procés que avança".

Existeixen, emperò distints fets que cal analitzar de prop per avaluar la traducció final del manacorí. I és poc sabut que no totes les crítiques s'haurien de reduir al dialecte usat pel traductor, que xoca amb el català parlat dins la zona peninsular. Aquesta crítica és alhora una crítica accentuada per la primera i discutida oració del llibre, la celebèrrima "Longtemps, je me suis couché de bonne heure" i que donava el tret de sortida als crítics. Tampoc s'haurien de reduir les crítiques al fet que la de Vidal Alcover és una versió que pel pas del temps, ha quedat, com la de Salinas, ha quedat massa anciana pel gust d'uns lectors ja no tant contemporanis.

Avui amb tant poca acollida i acceptació que ha quedat descatalogada, la traducció que va realitzar Jaume Vidal Alcover del primer volum de la colossal obra de Marcel Proust que ocupa l'espai d'aquest treball, segons paraules de la companya d'ofici de Vidal Alcover, Valèria Gaillard en un article de la Vanguardia del 9 d'agost de 2016, titulat "A la recerca del català perdut" i escrit per Josep Massot, es creu que la única traducció de què es disposava fins el moment, no cospa la bellesa dels moments que Proust descriu.

Per entendre totes les errades que s'esdevenien en la traducció del manacorí, cal entendre que Jaume Vidal Alcover treballava amb el manuscrit de Salinas al costat i moltes de les faltes comeses són ben bé calcs de l'espanyol. Un espanyol de Pedro Salinas que, com hem vist abans, encara comptava i compta amb faltes d'ortografia, d'estil i modismes, tot i ser haver esdevingut una grandíssima obra literària.

Un altre factor que s'ha de tenir en compte abans de jutjar la traducció de Jaume Vidal Alcover tant críticament, és que al manacorí, com a Salinas, se li acabava el temps. De fet, va ser la seva companya, Maria Aurèlia Capmany, qui va enllestir, des del segon, la resta de volums de l'obra de Marcel Proust per vessar-los al català. Vidal Alcover vivia

amb la inquietud i neguit que no podria acabar la tasca que se li havia encomanat i que en aquells moments duia entre les mans. Traduïa ràpid i sense gairebé revisar. Aquest fet va desembocar en faltes d'ortografia, de gramàtica i d'estil que juntament amb l'ús del seu dialecte natal, han propiciat més aviat només crítiques negatives dirigides cap el seu text final.

I és que encara que els lectors o més ben dit els pocs lectors que encara conserven a la seva disposició els volums de la traducció resultant que va produir el manacorí (cal recordar que la traducció del primer volum francès es va portar a terme en dos volums separats en català i que avui ha quedat descatalogada) puguin considerar el text final de poca qualitat, el cert és que Jaume Vidal va produir una obra de gran qualitat literària. Va apropar als lectors catalans a l'obra de Proust, mantenint el registre i el to si calia, però fent-ho des de la perspectiva d'un traductor nascut a les Illes Balears i que usa el seu idioma i dialecte per comunicar-se i escriure.

I molts és aquest fet el que utilitzen de diana per llançar les seves crítiques, ja que només a la primera oració del llibre (de l'edició del traductor manacorí) es pot percebre els mallorquinismes de què està replet el volum traduït i de que tant es van queixar els crítics del principat i sobretot, els crítics que s'havien educat amb autors que utilitzaven un català central o estàndard. Crítics i editors que només accepten el seu com a català correcte i normatiu, que utilitzen arguments desafortunats a l'hora que innecessaris per rebutjar altres variants de la llengua catalana i com a excusa per tirar endavant una traducció contemporània a la nostra època, més principatina.

Llibres del mall i Columna sabien al que s'exposaven quan van encarregar la traducció a Jaume Vidal Alcover, però tot i així van decidir donar la oportunitat als catalans de conèixer amb bona literatura (això sí, plena de dialectalismes, girs i mallorquinismes) la bona literatura del francès Marcel Proust.

6.4. Altres traduccions

És també d'interès fer un petit comentari sobre les altres traduccions que han arribat fins els nostres dies, que estan arribant o que ens arribaran en un futur, els entesos en Marcel Proust esperen que proper.

Una de les traduccions més destacades que existeixen fora d'aquest projecte és la valoradíssima traducció que Mauro Armiño va escriure fa 17 anys i continua escrivint per a l'editorial Valdemar.

La d'Armiño és una traducció molt valorada per tot el treball de recerca que hi ha darrere, o, més ben dit, davant del llibre: Armiño va incloure més de 500 pàgines de biografia, notes i diccionari de tots els aspectes importants de l'obra i que potser no s'entenen fins haver acabat amb tota la novel·la, com són els personatges o els paisatges. Una feina de recerca i documentació colossal i valoradíssima que ha posicionat la traducció d'Armiño, un pel tova opinen alguns, en un estatus molt estimat per els lectors i grans aficionats a l'escriptor francès.

Alguns crítics, emperò, consideren la sintaxi i estil de Mauro Armiño massa forçada, inclòs per estar traduint Proust, una prosa que originalment l'autor no demana. Tot i així, diuen, és de les millors traduccions presents i s'està continuant.

Per la part de Sud Amèrica hi ha les traduccions presents a l'editorial de Santiago Rueda y Losada. La de Rueda, sent la dels últims volums de la novel·la de Proust per part de Marcelo Menasché, ja que pels primers es van servir de la traducció de Salinas i Josep Maria Quiroga Pla, es considera inferior en contrast amb els dos primers volums. Es fa evident el problema que sempre ha suposat la obra de Proust, el estar escrita per diferents mans. Això suposa diferents estils i més si aquests estils són tant allunyats com el de un argentí i el de un espanyol. A la de Menasché hi podem observar argentinismes i modismes menys generalitzats. A Menasché li ha succeït com a Vidal Alcover.

L'altra traductora argentina és Estela Canto, que va produir un text més neutral que el de Menasché, de fet, en un espanyol neutral. I té el punt a favor que és una traducció produïda per una sola persona, això que gaudeix d'un estil unànim. Encara s'editen els manuscrits de Canto per finalitzar l'obra sencera, però promet ser una bona traducció, si més no, uniforme.

7. Apartats treballats

A continuació es mostren els apartats seleccionats, tant a l'obra original com a les traduccions dels quatre autors, començant per les traduccions a l'espanyol i acabant per les traduccions al català. També s'acota l'obra original de Marcel Proust.

Du coté de chez Swann (obra original de Marcel Proust):

- P. 51: “Quelquefois, comme Ève naquit – des années et des mondes”.
- P. 125 – 127: “C’était le clocher de Saint-Hilaire – en tourelle et glacé d’email”.
- P. 186 – 187: “Quand, au moment de quitter – prouesse d’un génie stratégique”.
- P. 225 – 226: “Une fois dans les champs – comme deux épis”.
- P. 296 – 297: “En disant aux Verdurin que Swann – il affecta un air glacial”.
- P. 370 – 371: “- J’aimerais mieux l’avoir dans mon lit – venait offrir des liqueurs”.
- P. 541 – 543: “Mais quand j’arrivais – coûtaient cinquante centimes pièce”.

Por la parte de Swann (traducció de Carlos Manzano):

- P. 11: “A veces, durante mi sueño – de los mundos”.
- P. 73 – 74: “El campanario de Saint Hilaire – presó en la playa”.
- P. 123 – 124: “Cuando me arrodillé – de la estrategia”.
- P. 156: “una vez en el campo – como dos espigas”.
- P. 216 – 217: “Al decir a los Verdurin – significado temido”.
- P. 278: “Preferiría que me cayera ella – para ofrecer licores”.
- P. 420 – 421: “Pero en cuanto me encontraba – cincuenta céntimos cada una”.

Por el camino de Swann (traducció de Pedro Salinas):

- P. 13: “Otras veces – y de los mundos”.
- P. 84 – 84: “Lo que en Combray – resplandeciente de esmalte”.
- P. 140 – 141: “Cuando antes de – genio estratégico”
- P. 177: “Ya en el campo – dos espigas más”.
- P. 243 – 244: “Al decir a los Verdurin – significación que temía”.
- P. 312 – 313: “Mejor me gustaría – para ofrecer licores”.
- P. 472 – 474: “Pero al llegar a los Campos Elisios – dos reales la pieza”.

Combray i Un amor d'en Swann (traducció de Josep Maria Pinto):

- P. 11: “De vegades – i dels mons”.
- P. 85 – 87: “El campanar – glacejada d’esmalt”.
- P. 147: “Quan, en el moment de sortir – d’un geni estratègic”.
- P. 186 – 187: “Un cop al camp – com dues espigues”.

Segona part

- P. 26 – 27: “En dir als Verdurin que en Swann – la significació que temia”.
- P. 99 – 100: “- M’agradaria més que em caigués – que acabava d’oferir licors”.
- P. 266 – 268: “Però quan arribava als Champs Élysées – cinquanta cèntims cada peça”.

Pel cantó de Swann (1) i Pel Cantó de Swann (2). (Traducció de Jaume Vidal Alcover):

- P. 13: “Se vegades – i dels mons”.
- P. 88 – 90: “Era el campanar – torrella i esmaltada”.
- P. 150 – 151: “Quan, al moment d’anar-nos-en – geni estratègic”.
- P. 190 – 191: “Un vegada al camp – com dues espigues”.

Segona part

- P. 26 – 28: “Quan va dir als Verdurin que Swann – metge la significació que temia”.
- P. 101- 102: “- Més m’estimaria veure-la – que venia a oferir licors”.
- P. 275 – 277: “Però quan arribava als Champs-Élysées – costaven cinquanta cèntims la peça”.

8. Notes preliminars a l'anàlisi contrastiu: anàlisi literari

En aquest apartat es troben comentades, a partir de la selecció prèvia i desglossada a l'apartat anterior, les set acotacions de cada traducció i de la novel·la original. S'ofereix una visió general en la que posteriorment, a l'apartat de l'anàlisi comparativa, s'aprofundirà més en detalls.

8.1. Pedro Salinas

Notes sobre la traducció a l'espanyol de l'obra “*Du côté de Chez Swann*” (1919 – 1927, Marcel Proust) de Pedro Salinas, edició del 1983, editorial *Alianxa Editorial*.

El traductor Pedro Salinas utilitza un vocabulari elegant, d'acord amb el registre elevat de l'original. Fa servir termes que sonen antiquats per a la nostra època, fins hi tot inclòs pedants. Fa una versió llarga de l'original, respectant el seu estil elegant i lligat a les classes socials altes d'aquella època. Com Proust, Salinas entortolliga la seva gramàtica i lèxic de tal manera que els paràgrafs que obté son llargs, gairebé sense pauses i de vegades pesats de llegir; fins hi tot, pot arribar a acabar la oració amb el subjecte inicial perdut i amb molta informació.

En quant a les figures lèxiques i literàries que el traductor ha utilitzat, destaquen els hipèrbatons. Salinas canvia l'ordre de la frase (“aún conservava mi mejilla el calor de su beso”) i fins i tot es pren la llibertat de canviar l'ordre de l'original en la seva versió, per guanyar naturalitat en la llengua de la versió traduïda. Gràcies als hipèrbatons, Salinas guanya un estil tant recargolat que de vegades pesat (com a l'original), però també adquireix un to poètic en les descripcions. Un exemple n'és la descripció que es fa dels camps de Combray (p. 177):

“Recorriálos constantemente, invisible caminante, el viento, que para mí era el genio particular de Combray”.

S'ha de tenir en compte, però, que Salines va intentar transmetre el registre del francès elevat i que utilitzaven les classes altes. Aquestes figures literàries també l'ajuden a aconseguir-ho, tot i aportar un to pedant, de vegades.

A la traducció de Salines es poden trobar molts calcs de l'original. Exemples de les parts de l'obra escollides per treballar són paraules com “brioche bendito” o “franchipán”. Lligat a això, Salinas també ha utilitzat alguns manlleus, que ja ha utilitzat el mateix Proust, com per exemple la paraula “*smart*”, per referir-se a Swann (p. 243).

Tot això dona peu a experimentar una formalitat que els altres traductors no han sabut portar a la versió en llengua terminal. Pot estar vinculat a que la versió de Salinas no es una versió pròpiament contemporània als nostres dies, que és una mica més vella i per sobre de tot, que Salinas utilitza un registre elevat (servint-se dels hipèrbats, els grans paràgrafs, els calcs i els manlleus, entre d'altres), per aconseguir traduir Proust de la manera més propera possible al llenguatge i sociolecte de l'original.

8.2. Carlos Manzano

Notes sobre la traducció a l'espanyol de l'obra *Du côté de Chez Swann* (1919 – 1927, Marcel Proust) de Carlos Manzano, traducció del 1999, edició del 2016.

Carlos Manzano va fer una traducció que per a nosaltres seria una miqueta més actual, i pot ser és més explicatiu per al sociolecte (tant comú com un registre alt) d'avui en dia només perquè és una traducció més tardana i més propera al que seria el nostre llenguatge actual, sense tants “barroquismes” i molt més distesa, més fàcil de llegir. Caldria treballar més la traducció de Manzano per veure si de veritat és més explicatiu per aquest fet de proximitat temporal o perquè és el seu estil.

Amb el seu estil propicia la transmissió del contingut en comptes del llenguatge (no menys treballat per aquest fet), Manzano aconsegueix un estil molt més suau que el de l'autor original: sacrifica l'estil i de vegades el sociolecte de Proust, deixant enrere l'elegància pròpia de la classe social en la que es mou Proust, una classe social alta, per transmetre el contingut. Tot i això, continua transmetent la idea de galanteria. Ha donat peu a sacrificar l'estil i sociolecte de l'original perquè el lector pugui entendre més clarament el text, un text en el que no es troba una quantitat exagerada de calcs ni manlleus. Juga amb els verbs i les seves conjugacions per crear un passat més simple, amb menys capes i més proper. La traducció de Manzano també es més llarga que la part seleccionada de l'original.

És cert, però, que Manzano també respecta les pauses que fa Proust a l'original: introdueix una gran quantitat de pauses a mode de hipèrbaton i parèntesis, per fer explicacions. No obstant, aquest fet propicia, com amb la traducció de Pedro Salinas, que ens perdem en les explicacions i que passi que es pugui perdre el subjecte amb el qual s'havia començat la oració. Salinas transmet a la seva feina les pauses al text amb comes, mentre que Manzano utilitza parèntesis i guions: amb aquests símbols, talla més el text i de vegades s'estalvia alguns nexes connectors o es salta alguna explicació que compensarà més tard.

Un dels trets que més crida l'atenció de la present traducció a treballar, és que el traductor intenta jugar amb les imatges i sobretot amb els sentits. El deixar apartat el

llenguatge elevat potser ha donat espai a poder centrar-se en descripcions no menys acurades.

8.3. Josep Maria Pinto

Notes sobre la traducció al català de l'obra *Du côté de Chez Swann* (1919 – 1927, Marcel Proust) de Josep Maria Pinto, traducció del 2009, edició del 2013 i editorial *El cercle de VIENA*.

El treball del traductor Josep Maria Pinto, és el que més s'apropa als nostres temps. Escrit el 2009, la de Pinto és una traducció molt distesa, desenfadada i per res recargolada, que xoca amb la del seu company d'ofici Vidal Alcover. El traductor respecta les pauses que s'han fet a l'original, però no utilitza marques gràfiques per representar-les, és a dir: no talla el text, simplement fa explicacions utilitzant un llenguatge molt proper al català comú. La traducció de Pinto volia d'alguna manera renovar la del català més antic que havia fet Vidal Alcover. Aquesta traducció més actual d'una obra que només Pinto ha anomenat amb el títol de *Combray* (a excepció dels altres tres traductors treballats, que utilitzen títols semblants), dóna la sensació d'una obra renovada i molt més propera al català dels nostres dies, per la qual cosa ens és més fàcil llegir-la.

En la seva traducció, Pinto inclou pocs recursos literaris que portin a pensar en la elegància, que més aviat a la senzillesa: hi ha pocs hipèrbats i algun calc i manlleus del francès i de l'anglès.

En quant als verbs, ha decidit conjugar-los en un passat molt més proper. De fet, dels nostres quatre traductors, és el que més ha aconseguit la sensació de proximitat en l'espai. Fins i tot, verbs que a l'original eren passat, ha decidit presentar-los com a verbs en present en la seva traducció. Aquest fet PODRIA ser un dels causants d'aquesta sensació de proximitat.

Quant a l'estil, Pinto ha sacrificat la càrrega semàntica, lèxica i gramatical i ha ofert un estil molt més senzill i suau, però no per això menys elegant, transmetent el contingut. Com molts dels traductors del francès a l'espanyol, ha perdut el sociolecte de la classe social alta francesa, però l'ha compensat i l'ha guanyat en altres parts, com per exemple en el contingut.

8.4. Jaume Vidal Alcover

Notes sobre la traducció al català de l'obra *Du côté de Chez Swann* (1919 – 1927, Marcel Proust) de Jaume Vidal Alcover, traducció del 1988 i editorial *El mall de llibres*.

Jaume Vidal Alcover, primer traductor al català de l'obra *À la recherche du temps perdu I. Du côté de chez Swann* ha tractat el text original amb elegància i igualtat, respectant el sociolecte marcat per Proust. Vidal Alcover ha prioritzat la traducció d'aquell sociolecte de les classes socials altes de la França del segle XX, aconseguint una versió final de l'obra en català elegant. Com el traductor al castellà, Pedro Salinas, aquest respectar l'estil recargolat i pesat de Proust, ha portat a Vidal Alcover a crear una traducció gairebé poètica, amb un deix d'intel·lectualisme. Aquest tret porta a pensar que el traductor ha utilitzat un model de llenguatge massa carregat per al públic actual, d'un registre elevat i culte. Emperò, ha obtingut una traducció treballada i curada, gairebé sense calcs.

Vidal Alcover ha respectat l'estil de Proust i, com a l'original, en certs punts el traductor també deixa el subjecte enrere: el subjecte no concorda o no és el mateix amb el que s'ha començat la oració. Utilitza subordinades que enllaça amb sorprenent facilitat per despistar el lector de l'eix del paràgraf.

Un altre tret de Vidal Alcover és que, quant al llenguatge i tractant-se d'una traducció dels anys vuitanta, està escrita amb un lèxic que pot semblar estrany. Val a dir que s'ha de valorar la qüestió lèxica des del punt de vista que Jaume Vidal Alcover és mallorquí. Tot i haver trencat amb l'escola mallorquina en un punt de la seva producció literària i decantar-se per altres estils, és notable com al seu producte el mallorquí ha introduït lèxic i gramàtica de caràcter mallorquins. No obstant, queden difuminats per una retòrica catalana elegant. Si a això s'afegeix que el traductor ha escollit respectar el sociolecte original, obtenim un lèxic molt variat de la classe social alta. Tot i això, s'ha de tenir en compte que Vidal Alcover ha produït la traducció més curta de totes les que es treballen http://www.biografiasyvidas.com/biografia/s/salinas_pedro.htm al present projecte.

9. Anàlisi comparativa

Dins aquest apartat, que dona nom a aquest treball comparatiu, s'analitzen a nivell lèxic i morfosintàctic els fragments prèviament seleccionats. Per aconseguir això, amb el programa Tropes s'han analitzat el conjunt textual que componien els fragments.

Primer s'analitza tant l'obra original com les traduccions i seguidament es passa a realitzar l'anàlisi contrastiva entre les obres en espanyol, en català i amb la original.

9.1 Analitzant Proust

* Verbes	*Connecteurs	*Modalisations	*Adjectifs	*Pronoms
Factif: 54.6% (226) Statif: 24.4% (101) Déclaratif: 20.8% (86) Performatif: 0.2% (1)	Condition: 4.0% (6) Cause: 9.3%(14) But: 0.0% (0) Addition: 45.7% (69) Disjonction: 4.0% (6) Opposition:9.9%(15) Comparaison: 17.2% (26) Temps: 9.9%(15) Lieu: 0.0%(0)	Temps: 15.2%(27) Lieu: 17.4%(31) Manière: 5.6% (10) Affirmation: 5.1% (9) Doute: 1.1%(2) Négation: 10.7% (19) Intensité: 44.9% (80)	Objectif: 41.3% (62) Subjectif: 48.0% (72) Numérique:10.7%(16)	"Je": 34.1%(79) "Tu": 1.7%(4) "Il":32.3%(75) "Nous":6.9%(16) "Vous": 0.0%(0) "Ils":3.9%(9) "On":6.9%(16)

És ben sabut que l'escriptura de Marcel Proust es ben singular. Oracions enrevesades i subordinades llarguíssimes amb les que el lector haurà de parar molta atenció si no vol perdre el fil de la descripció o narració. Amb tot, Proust utilitza una llengua molt lleugera. No ha omplert l'escrit de tecnicismes ni un registre elevat; ha fet parlar els seus personatges amb el registre que ell ha cregut devien tenir.

L'anàlisi ens diu que als textos que va produir Proust predomina l'argumentació tot i que també hi ha narrativa i descripció de llocs, com per exemple la botiga on entren a comprar després de missa o em campanar de Combray. La posta en escena és a càrrec d'un narrador subjectiu. A nivell lexico-sintàctic, la majoria dels verbs són verbs d'acció o d'estat. Quant als connectors i nexes, els més usats són connectors d'addició i de comparació. En el cas dels adverbis a l'escriptura de Proust, predominen els d'intensitat i de temps, en tant que és una narració que recorda els fets passats. Els adjectius predominants són els d'existència i subjectivitat i pels pronoms es pot dir que els que contenen amb un grau d'aparició major són els pronoms de primera i tercera persona, cosa que reforça la idea del narrador subjectiu i que a més recorda altres persones en el seu discurs.

9.2. Analitzant les obres en espanyol

9.2.1. Pedro Salinas

* Verbes	*Connecteurs	*Modalisations	*Adjectifs	* Pronoms
Factif: 69.7%(306) Statif:23.9%(105) Déclaratif :6.4% (28) Performatif: 0.0%(0)	Condition: 6.1% (11) Cause: 9.5%(17) But: 0.6% (1) Addition: 50.8%(91) Disjonction: 2.2% (4) Opposition: 5.6% (10) Comparaison: 14%(25) Temps: 8.9% (16) Lieu: 2.2% (4)	Temps: 24%(29) Lieu 9.1%(11) Manière 9.9%(12) Affirmation 3.3%(4) Doute 3.3%(4) Négation 23.1%(28) Intensité 27.3%(33)	Objectif: 42.5%(62) Subjectif: 47.3%(69) Numérique: 10.3%(15)	"Je":42.5%(45) "Tu": 0.9%(1) "Il": 11.3%(12) "Nous": 1.9%(2) "Vous": 0.0%(0) "Ils":2.8%(3) "On":29.2%(31)

En comparació i contrast amb l'original, a la traducció de Salinas es troba un nombre major de verbs que els que utilitza Proust, cosa que representa que el traductor no ha comès un nombre exagerat de calcs. En la traducció s'observen més verbs d'acció i d'estat que en l'original.

El nombre de connectors, nexes i adverbis en la traducció de Salinas també és major, sobretot els nexes d'addició. Pels adjectius no ha variat massa en freqüència. En el cas dels pronoms, Salinas ha introduït menys partícules que a l'original. Aquest últim fet podria explicar-se amb l'equiparació de verbs, ja que en francès s'han usat menys verbs i en espanyol més quantitat d'aquestes partícules, perquè en essència, l'espanyol és una llengua que s'allarga a les seves traduccions.

Si es revisa el nombre de paraules de la traducció i de l'original, és ben clar que la traducció a l'espanyol és més extensa: l'original consta de 179 paraules al primer text treballat, i la traducció té una llargària de 218 paraules.

A partir d'aquest fet es pot determinar que l'espanyol, sense calcs i havent creat una bona traducció, s'allarga més que el francès.

9.2.2. Carlos Manzano

* Verbes	*Connecteurs	*Modalisations	* Adjectifs	* Pronoms
Factif: 71.5%(253) Statif: 22.9%(81) Déclaratif: 5.6%(20) Performatif: 00%(0)	Condition: 8%(10) Cause: 9.6%(12) But: 1.6%(2) Addition: 49.6%(62) Disjonction: 1.6%(2) Opposition: 7.2%(9) Comparaison: 18.4%(23) Temps:4%(5) Lieu: 0.0%(0)	Temps: 22%(18) Lieu: 7.3%(6) Manière: 9.8%(8) Affirmation: 4.9%(4) Doute:0.0%(0) Négation: 28%(023) Intensité: 28%(23)	Objectif: 46.6%(62) Subjectif: 44.4%(59) Numérique: 9%(12)	"Je": 37.6%(32) "Tu":5.9%(5) "Il": 20% (17) "Nous":2.4%(2) "Vous":0.0%(0) "Ils":4.7% (4) "On"(se):23.5%(20)

Per la part de Carlos Manzano, que ha utilitzat un llenguatge actual i disposava d'una versió actualitzada i revisada de l'obra original de Marcel Proust, es pot observar en els resultats de l'anàlisi amb el programa Tropes que en el seu espanyol ha utilitzat un nombre similar de verbs que en l'original francès.

Quant als nexes tenim que també hi ha en la traducció un nombre similar, en tant que d'algunes categories una mica més o menys de connectors. Pel que fa als adverbis, hi ha una gran quantitat menys d'aquest tipus de mots en la traducció de Manzano que en l'original, sobretot una gran disparitat en el nombre d'adverbis de lloc i intensitat, entre la traducció i l'original.

En la comparació dels adjectius, s'observa que hi ha una gran similitud en el nombre, però pel que fa als pronoms, torna a haver-hi més pronoms a l'original francès (sobretot pronoms de primera i tercera persona) que no pas a la traducció.

En comparar el nombre de paraules per exemple, del primer fragment analitzat, s'observa que el text de Proust conta 179 paraules mentre que el de Manzano només vint més, 199. Això pot ser un indicador que el text de Manzano és un text molt enganxat a l'original francès.

9.3. Analitzant les obres en català

9.3.1. Josep Maria Pinto

* Verbes	* Connecteurs	*Modalisations	* Adjectifs	* Pronoms
Factif: 69.9%(137) Statif:54.5%(104) Déclaratif: 4.7%(9) Performatif: 0.0%(0)	Condition: 68.4%(13) Cause: 5.3%(1) But: 0.0%(0) Addition: 0.0%(0) Disjonction: 26.3%(5) Opposition: 0.0%(0) Comparaison: 0.0%(0) Temps:0.0%(0) Lieu: 0.0%(0)	Temps: 12.5%(2) Lieu:2.4%(1) Manière:0.0%(0) Affirmation: 0.0%(0) Doute: 0.0%(0) Négation: 73.8%(31) Intensité: 23.8%(10)	Objectif: 36.6%(19) Subjectif: 44.2%(23) Numérique: 19.2%(10)	"Je": 18.2%(6) "Tu": 10.9%(6) "Il": 27.3%(9) "Nous":0.0%(0) "Vous":0.0%(0) "Ils": 0.0%(0) "On": 36.4%(12)

En la traducció al català de es obres franceses sempre s'amaga el fet que ambdues són llengües molt semblants entre sí, factor que si es desconeix podria acabar ocasionant incertesa en l'anàlisi.

En l'anàlisi, Tropes mostra com els verbs en català són menys que en francès. Aquest fet pot voler indicar que, al contrari del que passa en espanyol tot i ser llengües properes i germanes, el català no s'allarga tant com d'altres idiomes.

Seguint amb l'anàlisi de la traducció per part de Josep Maria Pinto, ens adonem que tampoc els nexes i partícules connectores s'igualen al nombre francès: n'hi ha molts menys. Això podria voler dir que en el procés de traducció el traductor ha dividit les oracions seguint el fi d'aconseguir un estil molt més senzill i que s'apropés al públic, popular i pla.

El cas dels adverbis segueix sent el mateix, igual que tant els adjectius i els pronoms. El fet que en el text es mostri uns números tant diferents respecte l'original francès, però tot i així que el text català tingui les mateixes paraules que el text francès, porta a pensar que es podrien haver fet diversos calcs.

9.3.2. Jaume Vidal Alcover

*Verbes	*Connecteurs	*Modalisations	*Adjectifs	*Pronoms
Factif: 63.4%(154) Statif: 28.8%(70) Déclaratif: 7.8%(19) Performatif: 0.0%(0)	Condition: 61.1%(11) Cause: 11.1%(2) But: 0.0%(0) Addition: 0.0%(0) Disjonction: 27.8%(5) Opposition: 0.0%(0) Comparaison:0.0%(0) Temps: 9.1%(1) Lieu: 0.0%(0)	Temps: 0.0%(0) Lieu: 2.0%(1) Manière: 4.1%(1) Affirmation: 0.0%(0) Doute: 0.0%(0) Négation: 79.6%(39) Intensité: 14.3%(7)	Objectif: 40.3%(25) Subjectif: 41.9%(26) Numérique: 17.7%(11)	"Je": 11.9%(25) "Tu": 7.4%(4) "Il": 28.6%(12) "Nous":0.0%(0) "Vous":0.0%(0) "Ils": 0.0%(0) "On": 45.2%(19)

Per últim es presenta l'anàlisi de la darrera traducció, la que molta gent considera inferior, la traducció de Jaume Vidal Alcover. Tot i això, el cas de la traducció de Jaume Vidal Alcover és molt similar als resultats obtinguts de l'anàlisi de la traducció de Josep Maria Pinto.

A nivell verbal, la traducció del manacorí presenta menys verbs, molt menys connectors i adverbis, aproximadament la meitat d'adjectius i pocs pronoms. Hi ha el cas però, de la partícula reflexiva "se", que sí apareix amb més freqüència inclòs que a la obra original.

Quant a la llargada del text català, pel número de paraules del primer fragment treballat es dedueix que la del manacorí és una traducció encara més curta que el fragment original. Això pot portar a pensar que el fet que estigués obsessionat amb acabar la traducció i el poc temps que lo quedaven fes que fins i tot el traductor eliminés segments del text original dins la traducció.

9.4. Anàlisi comparativa entre les obres traduïdes a l'espanyol

Dins les obres traduïdes a l'espanyol, sense tenir en compte el fet de l'antiguitat i les possibles errates de traducció o d'edició, s'observa que una d'elles és més curta que l'altra. Pedro Salinas, qui va produir el text final més llarg entre aquestes dues traduccions que es treballen, va produir també una traducció amb una quantitat més elevada de verbs i d'adjectius.

Coneixent aquest fet i coneixent també, en l'anàlisi literari que Salinas introdueix amb freqüència hipèrbatons i altres figures literàries, es pot endevinar que el poeta va tenir més rodatge en el món de la literatura. També cal dir que se li va encomanar la traducció quan ja havia escrit una bona producció, així que Salinas gaudeix de gran experiència literària.

Quant a la traducció de Manzano, es diu que avui en dia és de les millors, pel fet de ser actual i intel·ligible; es diu que Manzano ha sabut traduir l'esperit de Proust. Tot i això, el del traductor és un text molt més curt que el de Pedro Salinas (en comparar els segments analitzats), la qual cosa porta a creure que Manzano ha comés més calcs que pas Pedro Salinas, encara que els números a l'anàlisi lèxic i sintàctic siguin ben semblants.

Emperò, és bon indicador que ambdues traduccions siguin més extenses que l'original, degut a que l'espanyol és un idioma que reclama extensió quan es refereix al paper.

9.5. Anàlisi comparativa entre les obres traduïdes al català

El cas de les dues traduccions al català és ben diferent però a l'hora semblant al cas de les traduccions en espanyol: la de Jaume Vidal Alcover, sent la primera traducció al català publicada (tot i que avui ha sigut descatalogada), també va ser escrita per algú que va tenir tota la seva vida contacte amb el món de les lletres i que també era poeta. També ha estat criticada pel temps i pel dialecte.

En canvi, la traducció de Josep Maria Pinto, és molt més recent, tant que encara segueix traduint els volums que resten. És, això sí, la més extensa i la que inclou un major nombre tant de verbs, adjectius i adverbis.

Potser molta de l'explicació que la de Jaume Vidal Alcover sigui una traducció més curta recau en la forma de veure la vida. La traducció de Jaume Vidal Alcover per Llibres del Mall i Columna pot ser més curta perquè, com Salinas, Estava obsessionat amb acabar el text abans de morir. Alguns correctors opinen que per aquest fet va arribar a eliminar segments de la obra original dins la traducció.

Però també s'ha de tenir en compte que la llengua catalana i la francesa són molt properes, de vegades pot ésser que fins i tot amb més lligams que la francesa i l'espanyola. Així, si el francès és curt, el català també ho podria ser. O pot ser simplement que no s'hagi respectat l'estil de l'autor principal de la novel·la, Proust, i s'hagin dividit les oracions.

Aquesta opció sembla improbable, perquè tant Pinto com Vidal Alcover (més el manacorí) han mantingut l'estil de Marcel Proust dins les seves traduccions. Pot ésser que Vidal Alcover, per falta de recursos o temps, pogués haver comès diversos calcs.

10. Conclusions

En aquest projecte l'objectiu principal era analitzar les diferents traduccions que es van seleccionar a l'etapa inicial i veure la qualitat de cada traducció, a més de comparar quina es podria apropar més al francès i quina es podria allunyar més de la llengua original del text de *À la recherche du temps perdu*.

De cada traducció treballada, de la de Salinas, Manzano, Pinto i Alcover, es van extreure set fragments de set punts cada fragment. El total són 65 pàgines de les quals s'han extret els fragments analitzats com a objectiu principal d'aquest treball.

Com a conclusions generals es pot comentar que les versions catalanes s'apropen més a la francesa, en tant que són més curtes; aquest fet pot portar a pensar que són traduccions plenes de calcs, ja que, per altra banda, quan s'analitzen les versions en llengua espanyola, es veu com són més llargues que les catalanes.

Del resultat d'aquests anàlisi es pot extreure que les versions espanyoles són les que més s'allunyen de la de Proust, és a dir, les que compten amb menys calcs dins el seu text. D'entre les versions en castellà, la de Salinas, tot i ser avui en dia criticada pel factor temps, és la de més qualitat en tant que és més extensa, té un nombre major de verbs, adjectius i adverbis.

Que una traducció espanyola des del francès tingui tot el que té la de Salinas, és una conclusió que porta a pensar en menys calcs, per tant, més idiomàtica. S'ha de dir, que al mateix temps que les llengües evolucionen, també haurien d'evolucionar les traduccions (com s'ha fet en aquest cas), perquè tot i la qualitat literària, hi ha mil factors (com per exemple, les faltes d'impremta, que el traductor hagi treballat amb un manuscrit encara sense revisar i que per tant comet els errors del manuscrit a la traducció final), que poden fer baixar la qualitat d'aquell text final, però si el traductor té experiència, sap com solucionar-los.

En el cas de les traduccions al català, és diu que la nova que està creant Pinto ja ha fins i tot desplaçat la canònica de Jaume Vidal Alcover (que va tenir poca tirada i que de fet ja ha quedat descatalogada, i no es troba excepte alguns pocs llibres que queden a les biblioteques).

Aquesta nova traducció presenta un estil fresc i dinàmic, a peu de poble i del qual se'n han venut moltes còpies, els lectors responen. Presenta un català popular però a

l' hora que representa l' estil de Proust, mentre que la de Jaume Vidal Alcover, podria ser la que més calcs inclou. La del Manacorí és una traducció escueta, en tant que és més curta fins i tot que l' original francès.

Tot i treballar amb les traduccions i pot ser algú que no ho hagi estudiat a fons es queda només amb els aspectes lèxics, com a conclusió també puc dir que una traducció no és només el text que un té al davant. És també l' exili, l' obsessió pel temps de vida o simplement l' admiració per un autor que porta a escriure traduccions de la seva obra a la web.

Pel que fa a les edicions, i al fet que l' obra de Proust no hagi estat traduïda per una sola mà fins fa ben poc, mostra els esforços que els traductors han de fer i que també han de fer les editorials, perquè no tot és cosa de voluntat en aquest món, desgraciadament.

Per últim, m' agradaria expressar l' interessant de comparar traduccions: veure com, en només unes quantes pàgines, els traductors, segons les paraules, el lèxic, la gramàtica, el temps i espai, com els traductors, en només utilitzant la seva escriptura per realitzar una bona traducció i poder portar el text als lectors finals, poden fer canviar el punt de vista d' una obra. Tant sols amb la traducció de dues persones diferents podríem arribar a tenir la sensació de llegir un llibre distint essent la mateixa obra.

11. Bibliografia

- Carme Ros, 2017. *Jaume Vidal Alcover*. Escriptors.cat. http://www.escriptors.cat/autors/vidalalcoverj/pagina.php?id_sec=1834 [12.5.2017]
- Traces, 2017. *El català perdut*. Traces.uab.cat. <http://traces.uab.cat/record/104796?ln=ca> [7.3.17]
- 2017. *Bibliografia de jaume Vidal Alcover*. Urv.cat. <http://www.urv.cat/ca/vida-campus/serveis/crai/on-podeu-cercar/llegats-i-donatius/bio-jva/> [8.3.17]
- Josep Maria Pinto, 2017. *Llegir Proust no és difícil*. E-notícies.cat <http://cultura.e-noticies.cat/llegir-proust-no-es-dificil-82136.html> [12.5.17]
- 2016. *Pedro Salinas*. Cervantes.es http://www.cervantes.es/bibliotecas_documentacion_espanol/creadores/salinas_pedro.htm [6.3.17]
- Fernando García de Cortázar, 2016. *Los últimos días de Pedro Salinas*. ABC. http://www.abc.es/cultura/abci-ultimo-pedro-salinas201607030013_noticia.html [7.3.17]
- Biografías y vidas, 2017. *Biografía de Pedro Salinas*. Biografiasyvidas.com http://www.biografiasyvidas.com/biografia/s/salinas_pedro.htm [6.3.17]
- Luis Antonio Villena, 2000. *A la busca del tiempo perdido (I)*. Elcultural.com <http://www.elcultural.com/revista/letras/A-la-busca-del-tiempo-perdido-I/1905> [10.3.17]
- Karina Sainz Borgo, 2013. *Cada cual con su Proust: los muchos traductores de 'En busca del tiempo perdido'*. Vozpopuli.com http://www.vozpopuli.com/cultura/Literatura-Marcel_Proust-xx_Centenarios_0_642835764.html [5.4.17]
- Juan Carlos de Laiglesia, 2010. *La responsabilidad del traductor*. Elpulso.es. <http://www.elpulso.es/la-responsabilidad-del-traductor/> [5.5.17]

- Jordi Llovet, 2009. *La recerca de Proust*. Elpais.com http://elpais.com/diario/2009/12/24/quaderncat/1261619785_850215.html [6.5.17]
- Martin Cid. 2015. *Marcel Proust*. Liceus.com. <http://www.liceus.com/cgi-bin/gui/04/Proust.asp> [16.4.17]
- *El estilo de una cualidad de la visión, Marcel Proust*. 1913. Calle del Orco. <https://callelorco.com/2013/02/24/el-estilo-es-una-cualidad-de-la-vision-marcel-proust/> [18.4.17]
- *Marcel Proust*, Biografías y Vidas. Biografiasyvidas.com <http://www.biografiasyvidas.com/biografia/p/proust.htm> [20.4.17]
- Marcelo Miranda, 2009. *Marcel Proust: el rol de su enfermedad y la Medicina en la vida y obra del autor de "A la busca del tiempo perdido", a un siglo de su creación*. Scielo.cl. http://www.scielo.cl/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S0034-98872009000300017 [3.3.17]
- Rafael Conte, 2001. *A cada cual su Proust*. Elpais.com. http://elpais.com/diario/2001/09/29/babelia/1001721017_850215.html [3.3.17]
- Carlos Manzano. *Carlos Manzano*. Carlosmanzano.net <http://carlosmanzano.net/> [11.5.17]
- Flor Gragera de León. 2013. *'En busca del tiempo perdido', la traducción de nuestras vidas*. Cultura.elpais.com http://cultura.elpais.com/cultura/2013/11/11/actualidad/1384173041_436751.html [3.4.17]
- Ministerio de educación cultura y deporte, http://www.mcu.es/webISBN/tituloSimpleFilter.do?cache=init&prev_layout=busquedaisbn&layout=busquedaisbn&language=ca [7.5.17]
- Google books. <https://books.google.com/?hl=ca> [7.5.17]
- Agencia Argentina de ISBN. <http://www.isbn.org.ar/> [7.5.17]
- 2013. *Guía de lectura de En busca del tiempo perdido*. Leyendos.blogspot.com.es <http://leyendos.blogspot.com.es/2013/10/marcel-proust-guia-de-lectura-de-en.html> [12.5.17]
- 2008. *Combray, de lluny*. Acontravent.cat. <http://www.acontravent.cat/llibre.php?id=20> [12.5.17]

- Miguel Sanfeliu, 2013. *Carlos Manzano – Cuestionario básico*. Ciertadistancia.blogspot.com.es <http://ciertadistancia.blogspot.com.es/2013/02/carlos-manzano.html> [12.5.17]
- Llibres i literatura, 2014. *La “Recherche” de Proust en català: un procés que avança*. Totxanes, totxos i maons. <http://blocs.mesvilaweb.cat/jotajotai/?p=263504> [11.5.17]
- Iberlibro.com <https://www.iberlibro.com/products/isbn/9788434580275/22145482925> [10.5.17]
- Rosa Maria Piñol. *Proust habla de nuevo catalán con una versión actual de la ‘Recherche’*. Vienaeditorial.com <http://www.vienaeditorial.com/fitxers/Combray%20-La%20Vanguardia%208-12-2009.pdf> [5.5.17]
- Joan Calsapeu 2009. *Combray, Proust, Pinto*. Ucornies, joancalsapeu.blogspot.com.es. <http://joancalsapeu.blogspot.com.es/2009/12/combray-proust-pinto.html> [10.5.17]